

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

sovyetler birliği
ile
az gelişmiş ülkeler
arasında
ekonomik işbirliği

h.d.malawya

çeviren
selâhattin hilâv

SOVYETLER BİRLİĞİ İLE AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER ARASINDA EKONOMİK İŞBİRLİĞİ

GERÇEK YAYINLARI : 3

H. D. MALAWYA

SOVYETLER BİRLİĞİ İLE AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER ARASINDA EKONOMİK İŞBİRLİĞİ

Çeviren :

SELÂHATTİN HİLÂV

BİRİNCİ BASKI : EKİM 1965

gerçek yayınevi

İstanbul, Cağaloğlu, Molla Fenari Sok. No. 30-32

Ücretsiz İS İP A N K B a p L A r s M A T İ B A / A S İ <https://aisip.org>

Nuruosmaniye Cad., 90 — İstanbul — Tel.: 22 85 87

ÖNSÖZ

Doğan Avcıoğlu

Sovyetler Birliği ve Çin'in niyetlerinden şüphe edilebilir. Fakat bir noktada tereddüde yer yoktur: Emperyalist ülkelerin karşısına rakip bir ülkeler topluluğu çıkması, azgelişmiş ülkelerin emperyalist esaretten kurtulmaları yolunda önemli bir aşama olmuştur.

Bugün hemen bütün Üçüncü Dünya ülkeleri siyasal bağımsızlıklarına kavuşmuşlardır. Yalnız siyasal bağımsızlık, gerçek bağımsızlık demek değildir. Fethi Naci arkadaşımızın «*Emperyalizm Nedir?*» adlı kitabında etraflıca belirtildiği üzere, sömürgecilik yeni biçimler altında sürmekte ve birçok azgelişmiş ülkenin bağımsızlığı bir aldatmacadan öteye gitmemektedir.

Yeni bağımsızlığına kavuşmuş bir ülke, acele çözüm bekleyen ağır sorunlarla karşı karşıyadır ve gerekli bilgi, sermaye ve teknisyenden yoksundur. Bu durum, emperyalist ülkelerin yardım oltasıyla ortaya çıkıp, «Üçüncü Dünya»nın yeraltı ve yerüstü zenginliklerine el koymasını, sanayileşmelerini engelleyip onları ham madde

satıp, sanayi ürünleri satın alan açık bir pazar haline getirmesini kolaylaştırmaktadır.

Emperyalizme karşı rakip bir ülkeler topluluğunun ortaya çıkması ve sanayileşme alanında büyük başarılar göstermesi üzerindedir ki, azgelişmiş ülkelerin sömürge, ya da yarı sömürge olma kaderi değişmeye başlamıştır. Kapitalist ülkelerin çıkarlarının Üçüncü Dünya'yı bir ham madde deposu ve pazar şeklinde tutmak olmasına karşılık, Sovyetlerin çıkarları, azgelişmiş ülkelerin bu uydu durumdan kurtulup, ekonomik bağımsızlıklarına kavuşmalarıdır. Zira Üçüncü Dünya'nın bağımsızlık kazanması, kapitalizmin zayıflaması demektir. Bağımsızlığın temeli ise sanayileşmedir. Bu sebeptendir ki Sovyet yardımları azgelişmiş ülkelerin sanayileşmesini sağlamaya yönelmiştir.

Sovyetlerin kapitalistlerden farklı tutumlarının ufak bir örneğini Türkiye'de de gördük: Menderes döneminde İş Bankası, bir cam fabrikası kurmak için harekete geçmişti. Kapitalist ülkelere başvuruldu. Fakat milletlerarası cam tekeli, Türkiye'ye cam satmayı cam fabrikası kurmaktan daha kârlı bulduğu için, teklifimizi reddetti. Bunun üzerinedir ki İş Bankası Sovyetlerle anlaştı ve Çayırova Cam Fabrikası kurulabildi. Bugün de petro-kimya, rafineri ve pipe-line gibi kurmak istediğimiz tesisleri kendi firmalarının tekelleri altında tutmak isteyen kapitalist ülkeler çeşitli güçlükler çıkarmaktadırlar...

Sovyet yardımları, bu güçlüklerin yenilmesinde, azgelişmiş ülkelere geniş ölçüde yardımcı olmaktadır. Hin-

distan örneği bu bakımdan ilgi çekicidir: Nehru, çelik fabrikaları kurmak istiyordu. Kapitalist ülkeler, Nehru'nun tekliflerini reddettiler. Hindistan, Sovyetlere döndü. Sovyetlerin iki çelik fabrikası kurmaya girişmesi üzerine, kapitalist ülkeler de, telâş içinde, câzip şartlarla, Hindistan'da ağır sanayi tesisleri kurmaya başladılar. Sovyetler Birliği çelik tesisleri sağlayabilecek durumda olmasaydı, Hindistan bugün hâlâ güçlü bir ağır sanayiden yoksun kalacaktı.

PETROL KARTELİ VE SOVYETLER

Petrol kartelinin dünya imparatorluğunun zayıflamasında Sovyetler Birliğinin her ülkede millî petrol sanayiinin kurulması yolunda gösterdiği çabaların payı büyüktür. Kartel, dünya petrol fiyatını yüksek seviyede tutmak için üretimi kısıtladığından, birçok ülkede «petrol yoktur» yalanını yaymıştır; Üçüncü Dünya'nın petrol teknisyenleri yetiştirmesini engellemiştir. Sovyetler ise «Her ülkede petrol vardır» düsturu ile milletlerarası sahneye çıkmışlardır. Ve gerçekten Hindistan, Mısır, Suriye, Habeşistan ve Afganistan gibi ülkeler, Sovyetlerin yardımıyla, sıfırdan başlayarak, millî petrol sanayilerini kurma bakımından önemli adımlar atmışlardır.

Sovyet kredileri ve teknik yardımı olmasaydı, bugün birçok az gelişmiş ülke millî petrol sanayiine sahip olamıyacaktı. Ünlü Fransız iktisatçısı Ch. Bettelheim, «Bağımsız Hindistan» adlı geniş araştırmasında, Hindistan'ın durumunu şöyle anlatmaktadır: «Her şey gösteriyor ki milletlerarası büyük petrol şirketleri, çok da-

ha önceden arama ruhsatları aldıkları halde, petrol bulmak için fazla bir çaba göstermemişlerdir. 1951-57 döneminde yaptıkları aramalar pek önemsiz sonuçlar vermiştir. Halbuki Hint, Sovyet, Romen jeologları tarafından yürütülen araştırmalar üç yıl içinde Cambay (Bombay yakını) bölgesinde çok önemli petrol kaynaklarının keşfine yol açmıştır. Pencap'ta da önemli gaz bulunmuştur.»

Görüldüğü gibi yabancı petrol şirketleri, «petrol arama, fakat bulmama» oyununu yalnız Türkiye'de değil, Hindistan'da ve daha birçok ülkede oynamışlardır. «Pakistan Times» dergisi, kartelin tutumu hakkında şu sözleri yazmaktadır: «Petrolü bulmak için değil, gizlemek için arama yapmak haksız ve inanılmaz görünür. Ama dünyada milyonlarca insan açlıktan ölürken, fiyatları yüksek bir seviyede tutmak için, milyonlarca ton gıdanın yakıldığını bilenler, buna şaşmamaktadırlar.»

Ancak karteğe hayır diyen Üçüncü Dünya ülkeleri millî petrol sanayiine kavuşmaya başlamışlardır. Hem de en ufak teknik bilgiye, uzmana ve teçhizata sahip olmadıkları halde. Hindistan'ın daha birkaç yıl önceki durumunu eski Enerji Bakanı Malawya şöyle anlatmaktadır: «Ne harita, ne de teçhizatımız vardı. Sadece bir sismografik istasyona ve iki gravimetreye sahiptik. Bir Amerikan firmasından sismik istasyon alabilmek için 2,5 yıl bekledik. Petrol uzmanlarımız parmakla sayılacak kadar azdı.» Ama Hindistan bugün 60 arama tesisine, yetişmiş uzmanlara sahiptir ve yılda 2,3 milyon ton petrol üretebilmektedir.

Sovyet yardımları sayesinde daha birçok Üçüncü Dünya ülkesi petrole kavuşmuştur: Mısır'da, Kızıl Deniz bölgesinde önemli petrol kaynakları bulunmuştur. Suriye'de Karatçok ve Rumelani bölgelerinde önemli petrol kaynakları keşfedilmiştir. Afganistan'da önemli miktarda petrol gazı ortaya çıkarılmıştır.

PLÂNLAMA MÜSTEŞARININ GENELGESİ

Türkiye, şimdiye kadar, büyük kapitalist ülkelerin telkinleriyle, Sovyetler Birliğiyle olan ticarî ve ekonomik ilişkilerini geliştirmekten kaçınmıştır. Bu durum, şimdi değişmektedir. Türkiye, genellikle kapitalist pazarlarda satamadığı tütün, fındık, kuru üzüm v.b. gibi ihracat malları karşılığında sanayi tesisleri alacaktır. Tesislerin bedelleri, 15 yılda ve yüzde 2,5 faizle, ihracat mallarının satışlarıyla ödenecektir. Türkiye, bu sayede, kapitalist ülkelerin finansmanına yanaşmadıkları, gübre fabrikası, rafineri gibi pek çok yararlı tesise kavuşacaktır.

Devlet Planlama Teşkilâtı müsteşarı, 23.8.1965 tarihli bir genelgesinde, bu gerçeği şu sözlerle dile getirmektedir: «Ancak Türkiye, planın dış finansmanında 1962 sonunda kurulan konsorsiyumdan yardım görmektedir. Bu tesislerin Sovyetler Birliğinden alınmasının sakıncaları olmaz mı?»

«Konsorsiyum üyelerinin Türkiye gibi önemli olmaya başlayan bir pazarda yeni bir unsurun ortaya çıkmasını büyük bir rahatlıkla ve hayırhahlıkla karşılamalarını beklemek belki fazla iyimserlik olur. Ancak:

«a. Türkiye'nin mahsul ve mamullerine yeni yeni pazarlar aramasının,

«b. Gelir ve istihdam seviyelerinin yükseltilmesinde, yani kalkınma planının gerçekleştirilmesinde, mevcut imkânları makul ölçülerle kullanmasının,

«Bütün taraflar için aşikâr faydaları göz önünde tutulursa, bu sakıncanın büyük bir ağırlığı olmadığı, esasen bütün konsorsiyum üyelerinin en geniş şekilde Sovyetlerle ticaret yaptığı, Yunanistan'ın Sovyetlerle ticaretinin ise bizim varmak istediğimiz seviyenin üstünde bulunduğu düşünülürse anlaşılır...

«Bu bahiste göz önünde tutulacak bir cihet de, Sovyetlere ısmarlanacak yatırım tesislerinin, Amerika'nın, Almanya'nın ve diğer konsorsiyum üyelerinin *ilgi göstermedikleri veya şimdiye kadarki temaslardan ilgi göstermeyecekleri* anlaşılacak kalemlerden intihap edilmiş olmasıdır. Sovyetlerle bir ön görüşme şeklinde ele alınan tesislerden hiç biri, konsorsiyum ortaklarımızın finansman niyeti izhar ettikleri veya yardım politikaları icabı normal olarak yapageldikleri proje yardımları nevinden tesisler değildir.»

Demek ki, en yetkili bir ağız da, gübre fabrikası, rafineri gibi en hayatî tesislerin finansmanına kapitalist ülkelerin yanaşmadıklarını itiraf etmektedir. Bu durum, ekonomik, dolayısıyla politik bağımsızlığımızı kazanmak için, Sovyetlerle olan ticarî ve ekonomik ilişkilerimizi geliştirmenin büyük önemini göstermeye yeterlidir.

SOVYETLER BİRLİĞİ İLE AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER ARASINDA EKONOMİK İŞBİRLİĞİ

H. D. Malawya

Kurtuluş hareketlerinin ardarda gelişi, yeryüzünü pisliklerden kurtarıp arındırıyor. Sosyalist Ekim Devriminin zafere ulaşmasından sonra, Afrika ve Asya'nın bir çok ülkesinde de sosyalist devrimler gerçekleşti. Bu olaylar yepyeni bir durumun ortaya çıkmasına yol açtılar. Sömürge sisteminin kökünden kaldırılması günün meselesi haline geldi. Müteveffa Başkanımız Nehru' nun yazdığı gibi, «Sosyalist Devrim insanlığın ileriye doğru büyük bir adım atmasını mümkün kılmış ve sönmeyecek bir ateş yakmıştı.» Baskı altındaki uluslar işte bu şartlar altında, sömürgecilikten kurtulmak için canla başla savaşmaya koyuldular.

Sömürgeciler, yüzyıllar boyunca, dünya nüfusunun üçte ikisini soymuş, talan etmiş ve baskı altında tutmuşlardı. Britanya İmparatorluğu, Britanya adasından tam 140 defa daha büyüktü. Holanda sömürge İmparatorluğu da Hollanda'nın kendisinden 59 kere; Fransa sömürge İmparatorluğu da Fransa'nın kendisinden 20 kere daha büyüktü. Bununla birlikte, Yirminci yüzyılın ortasında, bütün sömürgeler ve bağımlı devletler, dünya sınaî üretiminin ancak %5'ini sağlıyorlardı. Sömürge-

lerin adam başına ortalama geliri, emperyalist ülkelerin adam başına ortalama gelirinin onda biri kadardı. Sömürgelerdeki ömür ortalaması otuz yıldır yani Batıdaki ömür ortalamasının yarısıydı. Ama sömürge haline getirilmiş halklara karşı gösterilen bu tüyler ürpertici hak-sızlıklar ve baskılar sürüp gidemezdi. Özgürlüğe susamış Asya, Afrika ve Lâtin Amerika halkları, canlarını dişlerine takarak mücadele ettiler ve sömürge sistemini çöktürdüler.

Eski sömürgeler ve yarı-sömürgeler üstünde, yeni bağımsız devletler kuruldu. Kurulmakta olan başka devletler de var. İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden hemen sonra Asya'nın ve Afrika'nın genç devletleri bağımsızlıklarını elde ederek öteki ülkelerin yanında yerlerini aldılar.

Afrika'nın, Asya'nın ve Lâtin Amerika'nın bağımsızlığa kavuşan halkları, uluslararası politika hayatında aktif bir rol oynamaya başladılar. Birleşmiş Milletlerin üye sayısındaki değişiklikler bu bakımdan çok ilgi çekicidir. 1946 yılında, Birleşmiş Milletlerin 51 üyesi arasında sadece 15 Afrika-Asya ülkesi vardı. 1962 yılı sonunda 110 üyeden 60'ı Afrika-Asya ülkesiydi, bunlara 20 Lâtin Amerika ülkesi de katılmış, böylece bağımsızlığa yeni kavuşmuş ülkeler, Birleşmiş Milletlerin toplam üye sayısının %70'ini aşmıştı. Bugün, Birleşmiş Milletlerdeki Afrika-Asya ülkeleri, Lâtin Amerika'nın sosyalist ülkeleri ile birlikte büyük çoğunluk teşkil etmekte ve emperyalizm ile sömürgeciliği ortadan kaldıracak büyük bir kuvvetin temsilcileri olarak ortaya çıkmaktadırlar. Bu

kuvvet, emperyalizmi ve sömürgeciliği tarihin müzesine kaldıracak ve bu iki sistem, insanlığı yüzyıllar boyunca ezip yokeden korkunç bir çağın kötü hatıraları olarak orada kalacaklardır.

Gittikçe daha fazla sayıda Afrika-Asya ulusunun sömürgecilikten kurtulması bu ülkelerin ulusal ekonomilerinin pekiştirilmesi ve geliştirilmesi meselesini ortaya çıkarmıştır. Genç ülkeler, bu meseleleri büyük bir önemle ele almaktadırlar. Afrika-Asya ülkeleri Üçüncü Dayanışma Konferansının ekonomik sorularla ilgili raporunda şunlar yazılmaktadır :

«Bağımsızlığına kavuşmuş ülkelere çoğunun ekonomileri, aynı sömürgeci ülkelerle ve onların tekelleri (monopoller) ile sıkı bir ilişki içinde bulunmaktadır. Bu durum, bağımsızlığına yeni kavuşmuş ülkeler için zararlı olan ticarî ve ekonomik mübadelelerin yapılmasına yol açmaktadır. Uluslararası fiyatlar, Batı tekellerine kazanç sağlayacak biçimde belirlenmektedir. Emperyalistlerin saldırgan politikası, yani askerî üslerin kurulması ve ekonomilerinin askerî bloklar kurulması ve savaş hazırlıkları yapılması amacına hizmet etmesi, sadece emperyalist ülkelerin ekonomik dengesi için zararlı olmakla kalmamakta, aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri üzerinde de kötü etkiler yapmaktadır. Demek ki silâhsızlanma için yapılan mücadeleler Afrika-Asya ülkelerinin yararınadır ve bu ülkeler tarafından benimsenmelidir.»

Yine aynı raporda, emperyalistlerin ve sömürgecilerin politik bağımsızlık hakkını vermek zorunda bulun-

dukları ama buna karşılık «ekonomik bir sömürme temeli» aramaktan vazgeçmedikleri de belirtilmektedir. Bundan ötürü, raporda, Afrika-Asya ülkelerinin yeni-sömürgeciliğe karşı dikkatli davranmaları ve tedbirler almaları gerektiği de açıklanmıştır. Ayrıca, yeni-sömürgecilik hakkında şunlar da söyleniyor: «Yeni-sömürgecilik, Avrupa Ortak Pazarı'nda da görüldüğü gibi, gelişmekte olan ülkeye yabancı sermayenin sokulması ve bu ülkenin ekonomik bakımdan çökertilerek politik bakımdan avuç içine alınması demektir. Emperyalist ülkelerin kararlaştırdıkları «yardım» programları ve verdikleri borçlar yeni-sömürgeciliğin kullandığı araçlardır. Yardımın gönderilmesi emperyalist ülkenin askerî politikasına bağlıdır. Bu sözde yardım, sanayileşmeyi engellediği gibi ulusal ekonominin gelişmesini sağlayacak sağlam bir temel de yaratamaz.»

Uluslararası ticareti egemenliği altında tutan bugünkü ilke ve kanunlar, kapitalistlerin görüşüne göre, liberalist bir felsefeye dayanmakta ve serbest ticaretin dünya ekonomisinde olumlu sonuçlar alınmasını sağlayacağı inancı üzerinde temellenmektedir. Ne var ki, pratikte, bu ilke ve kanunlara uyulmamakta ve olumlu sonuçlar elde edilmemektedir. Gelişme halinde bulunan ülkelerle sanayileşmiş ülkeler arasındaki mesafe olduğu gibi kalmamakta, ama gün geçtikçe daha fazla açılmaktadır. Batı Avrupa'da gördüğümüz tamamlama (intégration) hareketi eşitlik ve ayırdetmezlik ilkelerinin uygulanmasını engellemekte; uluslararası tekeller rekabet kanunlarını ve ticaret serbestisi ilkesini allak bullak etmektedir.

Öte yandan, ticaret serbestisi kanunlarının tarıma uygulanmayacağı bilinmektedir. Bugünkü dünya ticaretinde göze çarpan bir başka anormallik de Doğu ile Batı arasındaki ticaretin yoğun olmayışıdır. Bu, nesnel (objektif) imkânlara uygun düşmemekte ve bundan dolayı ilgili ülkelerin ekonomik gelişmesini gerektiği ölçüde canlandıramamaktadır. Uluslararası ticarete görülen bu özelliğin, normal bir hale getirilmesinin dostluk bağlantılarını kuvvetlendireceğinden ve ticarî kârdan belki de daha önemli olan karşılıklı anlaşmayı artıracığından şüphe edilemez.

Moshia raporunun, Avrupa Ortak Pazarı'nın, yeni-sömürgeciliğin dile gelişinden başka bir şey olmadığını ileri sürmesi çok yerindedir. Rapor, haklı olarak, «Avrupa Ortak Pazarı»nı yaratan güç yeni-sömürgeciliktir diyor. Ortak Pazar'ın üyesi olan çeşitli ülkelerin kurumları, Afrika ülkelerinin «eşit şartlar altında» Batı Avrupa ile kurmuş oldukları ekonomik ittifakın hayâlî avantajlarını sayıp dökmek için ellerinden gelen gayreti harcamaktadırlar.

Şimdi, Ortak Pazar ülkeleri ile genç Afrika ülkeleri arasında yapılan şu «eşit ortaklığın» aslında ne gibi bir şey olduğunu kısaca inceleyelim.

Yaoundé'de, Afrika ülkeleri ile Ortak Pazar arasında «ortak üyelik» konusunda imzalanan «uzlaşmanın» hükümleri, bu Afrika ülkelerini ilkel (iptidai) tarım maddeleri üreten ülkeler durumuna sokmaktadır. Nitekim, uzlaşma Ortak Pazarın üyesi olan altı Avrupa ülkesinin yani Altılar'ın «karşılıklılık ilkesine uyarak» ken-

di ülkelerine Afrika'dan gelen ürünlerin ithali ile ilgili vergileri kaldırmalarını öngörmektedir. Bu ürünler, muz, ananas, kahve, hindistan cevizi, baharat v.b. gibi ürünlerdir. Buna karşılık, «ortak üye» olan Afrika ülkeleri de Ortak Pazar üyesi olan ülkelere gelen mamul ürünlerin ithali konusunda koymuş oldukları bütün sınırlamaları yavaş yavaş kaldıracaklardır.

Oysa, tropikal ürünlere konan bu verginin Avrupa ülkeleri arasındaki rekabetten doğmuş olduğunu ve bu vergilerin konulmasında gözönünde tutulan amacın iç pazarlarda fiyatların sunî olarak yüksek tutulması olduğunu herkes bilmektedir (bunu Ortak Pazarı kuranlar bile kabul etmek zorunda kalmışlardır). Tropikal ürünlerle ilgili vergiler konusunda Avrupa genel kurulunda söz alan Avrupa Ekonomik Topluluğu komisyonu temsilcilerinden biri (Lemenien) bu vergilerin «sanayileşmiş Avrupa Devletlerinin bütçelerini iyi duruma sokabilmek için az gelişmiş ülkelerin yoksul üreticilerini ezmekten çekinmeyen sömürgecilikten artakalmış gayri insanî bir şey olduğunu» söylemiştir.

Lemenien, Batı Avrupa ülkelerinin sadece muz üzerinden aldıkları yıllık verginin 200 milyon doları geçmekte olduğunu açıklamıştır. Afrikalı ekonomi bilginleri gerçek miktarın bundan çok daha yüksek olduğunu söylemektedirler.

Bu arada, Altı Avrupa ülkesinin, mamul ürünlerini Afrika ülkelerine ihraç etme konusunda mutlak ve sınırsız bir hak elde etmiş olduklarını unutmamak gerekir. Bu durumun, Afrika ülkelerinin sanayileşme hareketine

büyük zarar vereceği besbellidir. Sözü geçen politika, sanayileşmenin toplumsal ve ekonomik gelişmeyi sağlayan biricik yol olduğunu kabul eden ve az bir zaman önce Adis-Ababa'da toplanan Afrika Devlet Başkanları Konferansının kararlarına aykırıdır.

Afrikalı dostlarımıza, sömürgecilerden kalan ekonomiler, sağlam temellere dayanan ekonomiler değildir. Bu ülkelerde, tarım ve maden üretimi, metropollerin sanayilerine ilkel madde sağlayacak biçimde organize edilmiştir. Yaoundé'de imzalanan uzlaşma bu fiilî durumu meşrulaştırmaktadır.

Afrika ülkelerinin böylece yağma edilmesini ve soyulmasını maskeleyebilmek için, Ortak Pazar emperyalistleri üretimin artırılması ve ekonomilerin çeşitlendirilmeleri için 230 milyon dolarlık bir fon ayırmışlardır. Bu fon ile, Afrika ülkelerinin karşılaşacağı zararları telâfi edeceklerini ileri sürmektedirler. Ama bu paranın, on sekiz Afrika devletine, beş yıl içinde dağıtılacağı düşünülecek olursa, emperyalistlerin, uzun zamandır sömürdükleri ve hâlâ sömürmeye devam ettikleri halklara önemsiz bir sadaka vermeye kalkıştıkları anlaşılır. *Ekonomi bilginleri, emperyalist ülkelerin, az gelişmiş ülkelerle yaptıkları eşit olmayan mübadeleler sonunda faiz, temettü ve gelir olarak yılda 20 milyar dolar kazandıklarını tahmin ediyorlar.* Nijerya Başkanı Diori'nin belirttiği gibi, Batı devletleri, Afrikalılara verdikleri yardımı Afrikadan sağladıkları maddeler sayesinde geri almaktadırlar. Çünkü Afrika ürünlerinin fiyatları, Paris'te olduğu gibi Londra'da ve New-York'ta da önceden belirlenmiş ve dondurulmuştur.

Üretimin ve çeşitlenmiş ekonomilerin teşvik edilmesi amacıyla konmuş olan fon, aslında, Altılar'ın menfaatine yarayacağı bilindiği için ileri sürülmüştür. Tropik maddeler üretiminin artışı kaçınılmaz bir biçimde tarım maddelerinin fazla-üretimi ve ürünlerin birikmesi sonuçlarını doğuracaktır. Bu durum ise dünya piyasasında fiyatların düşmesine yol açacak ve bundan da yine emperyalistler kazançlı çıkacaktır.

Ortak Pazarın çığırtaanları, Batı Avrupa ile Afrika arasındaki «ortak üyeliğin» daha canlı ticaret ilişkilerinin kurulmasına yol açacağını söylemektedirler. Oysa resmî istatistik verilerine göre durum tamamen tersi olmuştur. Ortak Pazar üyesi ülkelerin on beş Afrika ortak üyesi ülkeden yaptıkları ithalât, 1959 ile 1961 arasında yani üç yıl boyunca %17 artış göstermiştir. Ama aynı süre içinde Ortak Pazar üyesi ülkelerin, «ortak üye» olmayan Afrika ülkelerinden yaptıkları ithalâtta ise %37 artış olmuştur: Aynı eğilimin 1962, 1963 ve 1964 yılları boyunca da kendini gösterdiği biliniyor.

Afrika ülkeleri «ortak üyeliğinin» fazla sevilmediğini ve beğenilmediğini gören Batı Avrupa propagandacıları, ekonomik ve sosyal tedbirlerin geliştirilmesi ve finansmanı için yapılan sözde yardımı öve öve göklere çıkardılar. Gerçekten de Yaoundé Uzlaşması 500 milyon dolarlık bir fonun teşkil edilmesini öngörmüştü. Ama bu kaynak, emperyalistlere, Afrika ülkelerinden gelen ucuz ilkel maddelerin daha kolayca taşınmasını sağlayacak olan yolların, köprülerin, ulaştırma imkânlarının ve başka tesislerin kurulmasını finanse etmek için kullanıl-

mıştı. Genç devletlerin ulusal sanayilerini kalkındırmak amacıyla bu paranın tek bir doları bile harcanamazdı.

Bu konu üzerinde fazla durmayacağız. Daha önce açıkladıklarımız, Moshi Konferansı ile ilgili raporun ileri sürdüğü iddiaların doğru olduğunu göstermektedir. Bu raporda Avrupa Ortak Pazarı'nın yeni-sömürgeciliğin ifadesi olduğu ileri sürülmüştü. Bu bakımdan, genç Afrika-Asya ülkeleri, ekonomilerini kalkındırmak için bir zamanlar kendilerini sömürmüş ve boyunduruk altına almış ülkelerle kurdukları ticarî ilişkilere güveniyorlarsa, ekonomilerini geliştirmek ve halklarının hayat seviyesini yükseltmek konusunda umud besleyemezler. Gine'de yayınlanan Horaya adlı gazete haklı olarak şunları yazıyordu: «Genç Afrika devletleri bakımından, Avrupa Ortak Pazarı, serbestçe gelişmesine izin verildiği takdirde, Afrika'yı boğması muhtemel olan koskoca bir ahtapota benzemektedir.»

Gelişme halindeki ülkeler ile sanayi bakımından gelişmiş Batı ülkeleri arasındaki ticaretin kötü şartlar içinde yapılması, son zamanlarda, gelişmiş ülkelerin basınında, uluslararası konferansların belgelerinde ve bağımsızlığına yeni kavuşmuş Afrika, Asya ve Lâtin Amerika devlet başkanlarının demeçlerinde daha sık sözkonusu edilmeğe başlanmıştır. Gelişme halindeki ülkelerin ihraç ettiği ilkel maddeler gittikçe ucuzlamakta, buna karşılık sınaî ürünlerin fiyatları gittikçe yükselmektedir.

Geçenlerde Cenevre'de toplanan Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın genel sekreteri R. Prebisch'in tahminine göre, 1950 ile 1961 yılları arasın-

daki dönemde, ilkel maddelerin fiyatları ile mamul ürünlerin fiyatları arasındaki oran %26 düşüş göstermiş ve orandaki bu düşüş gelişme halinde bulunan ülkelerin büyük çapta zarar görmesine yol açmıştır.

Bu büyük kayıp, yabancı mübadelelerin kötüleşmesi, genel malî durumun bozulmaya yüz tutması, ödemeler dengesinin bozulması, yabancı döviz rezervlerinin azalması, emperyalist ülkelere yapılmış borçların artması gibi sonuçlar doğurmuştur. Aynı zamanda, Afrika ve Asya'nın bağımsızlığa yeni kavuşmuş ülkeleri ekonomilerini kalkındırmak ve kendi ekonomik seviyeleri ile sanayileşmiş ülkelerin seviyesi arasındaki uçurumu doldurmak için gerekli araçlardan yoksun kalmışlardır. Bu ülkelerin, makina, donatım, petrol gibi sanayi mamulleri almalarını sağlayan yabancı döviz kaynağı ilkel maddeler olmuştur ve olmaya devam etmektedir. İstatistikler, bağımsızlığına yeni kavuşmuş Afrika ve Asya ülkelerinin ihracatının %80 ilâ %90'nını bu maddelerin teşkil ettiğini göstermektedir.

Bir başka olay da dikkati çekmektedir. Bu olay, gelişme halindeki ülkelerin dünya ticaretindeki paylarının gittikçe azalmasıdır. Batı ülkelerinin ilkel maddeleri, ihracat yardımlarından ötürü, Afrika ve Asya ülkelerinin ham maddeleri ile dünya piyasasında rekabete girmektedirler. 1950 ile 1960 arasında gelişme halindeki ülkelerin dünya toplam ihracatındaki payı %41'den %20'ye düşmüş, buna karşılık, aynı dönem içinde, sanayi bakımından gelişmiş ülkelerin payı ise %47'den %55'e yükselmiştir.

Bundan ötürü, bugün, gelişme halindeki Afrika-Asya ülkelerinin karşılaştığı en önemli meseleler, ilkel maddelerin fiyatlarının stabilize edilmesi, ilkel maddeleri sağlayan ülkelerin ihracat gelirlerinde görülen düşüşün telâfi edilmesini sağlayacak tedbirlerin alınması ve gelişme halindeki ülkelerin dünya ticaretindeki payının büyütülmesidir.

Bu meselelere getirilecek olan her köklü çözümün, uluslararası ticaret ilişkilerinin normalleştirilmesi ve uluslararası ekonomik ilişkilerde sömürgeciliğin bütün sonuçlarının ortadan kaldırılması ile yakından ilintili olduğu besbellidir. Bununla birlikte, şu arada, uluslararası planda, ilkel madde piyasasına bir düzen vermek için çok sayıda ülkenin her çeşit uzun vadeli anlaşmalara girdiklerini ve bu konuda çaba harcadıklarını da unutmamalıyız.

Günümüzde, buğday, şeker, kahve, zeytinyağı v.b. gibi maddelerle ilgili çeşitli uluslararası anlaşmalar yürürlüktedir. Bütün bu anlaşmaların ortak bir noktası vardır. Bu ortak nokta da şudur: Bu anlaşmalar, fiyatları stabilize etmek amacıyla yapılmışlardır ama anlaşma içinde gerçekleştirilen ticarî alışverişler yine de dünya piyasasında teşekkül etmiş fiyatlara uygun olarak yapılmaktadırlar. Bu anlaşmaların, savaştan sonra verdiği sonuçlara bakacak olursak, piyasa eğilimleri (temayülleri) üzerinde etkili olamadıkları gibi Afrika-Asya ülkelerinin ihracat durumunda da önemli bir değişiklik yapamadıkları görülür. Fiyat dalgalanmaları bu ülkelerin ekonomileri üzerinde kötü etki yapmaya devam

etmektedir. Emperyalist ülkelerin uluslararası anlaşmalara karşı takındıkları düşmanca tavrı da unutmamalıyız. Amerika'nın, şekerle ilgili uluslararası anlaşmanın belirlemiş olduğu azami sınıra oranla önemli bir fiyat düşmesine nasıl önayak olduğunu ve şeker piyasasını nasıl karmakarışık ettiğini biliyoruz. Kakao ile ilgili anlaşma da Amerikan sınaî ve ticarî çevresinin inatçı politikası sonunda hiçe sayılmıştı. Kahveye gelince, bu ürün gelişme halinde bulunan bir çok ülkenin başlıca ihracat kaynağıdır ama bu bakımdan da durumun iyi olduğu söylenemez.

F.A.O.'nun 1964 yılı sonunda yayınladığı bir incelemeye göre, gelişme halindeki ülkelerin ticaret açığı artacaktır. Aynı incelemede, bu açığın 1953-54 ile 1959-61 arasında beş katına çıkması olduğu belirtilmektedir.

İncelemede, 1960 yıllarında, gelişme halindeki ülkelerin ihracatlarında yıllık, ancak %3,5 artış olacağı ileri sürülmüştür. Öte yandan, gelişme halindeki ülkelerin mamul eşya ithalâtlarında, son zamanlarda, yıllık %6 artış olmuştur.

Bundan çok daha düşük bir yüzde bile, ithalât ve ihracat hacminde öngörülen yıllık kalkınma hızı (%6 ve %3,5) ticari mübadelelerin düzelmesi ile (yılda aşağı yukarı %3) birlikte ya da ihracatta öngörülenden daha büyük bir genişleme ile birlikte yürümediği takdirde, gelişme halinde bulunan ülkelerin ekonomik kalkınmasını baltalayabilir ve böylece 1960 yılları boyunca bu ülkelerin ticaret açığında bir artış görülebilir.

Yine aynı raporda, başka tarım ürünleri ihracatının

net değerinin 1953-55 ve 1959-61 yılları arasında 250 milyon dolar arttığı yani yılda %0,5 miktarında artış gösterdiği, buna karşılık değerlerinin %3'den biraz daha fazla bir artış kaydettiği belirtilmektedir.

Aynı dönem içinde, tarım tüketim ürünleri ithalâtlarının net değerinde 150 milyon dolarlık bir azalma olmuştur. Gelişme halindeki ülkelerin ihracatları 1960 ile 1970 arasında aşağı yukarı 2 milyar 400 milyon artabilir.

Emperyalist sömürgeciliğin görünüş bakımından değişebileceği ama aslında özünün hiç bir zaman değişmeyeceği ispat edilmiştir. Siyasi bağımsızlığın ele geçirilmesinin, gerçek bir bağımsızlığın elde edilmesi demek olmadığını da artık herkes biliyor. Emperyalistler, bağımsızlığına kavuşmuş genç devletlerin egemenliğini, ellerine geçen ilk fırsatta sıfıra indirmeye çalışırlar. Ne var ki, bugün, çeşitli halklar, emperyalistlerin oynamak istedikleri oyunları bozacak; emperyalist sömürme ve baskının zincirlerini kıracak ve kazandıkları siyasal bağımsızlığı emperyalizmi yenilgiye uğratmak ve ekonomik kurtuluşu gerçekleştirmek amacıyla kullanacak durumdadır.

Genç devletlerin, tam bağımsızlığa kavuşmaları konusunda, bu devletlerin anti-emperyalist mücadelesinin genişlemesi ve dünya devrim kuvvetleri ile bu devletler arasındaki dayanışmanın pekiştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Moshi ekonomik raporu, haklı olarak şöyle diyordu: «Emperyalist devletlerin kurmuş oldukları cepheye karşı Afrika-Asya devletleri de sağlam bir dayanışma kurarak cevap vermeli ve emperyalist cephenin

oyunlarını bozmalılar.» Az gelişmiş ülkelerin ancak kendi kaynaklarına ve imkânlarına dayanarak; tarım ve toprak reformları yaparak kalkınabilecekleri raporda belirtildikten sonra şöyle denmektedir:

«Emperyalist saldırılara karşı koymanın en önemli yollarından biri Afrika ve Asya ülkeleri arasındaki ekonomik bağları ve ayrıca bu ülkelerle sosyalist ülkeler arasındaki ekonomik bağları önemli ölçüde arttırmak ve sıklaştırmaktır.»

Afrika-Asya halkları dayanışması ortaya çıktığından beri, sosyalist ülkelerin taşıdığı büyük önem daha kolayca anlaşılmıştır. Sömürge sisteminin çöküşü, Afrika - Asya halklarının yaptığı kahramanca mücadelenin sonucudur. Ama sosyalist ülkelerin, sömürge ülkelerin ya da bağımlı ülkelerin yaptığı mücadelede önemli ve kesin bir rol oynadıkları bilinmektedir.

Emperyalist gerici kuvvetlerin vurucu gücünü temsil eden Hitler ve yardakçılarının İkinci Dünya Savaşında yenilgiye uğratılması ve ulusal kurtuluş devrimlerinin dünyanın her yanında kendini göstermesi, Çin'in ve başka bir çok Asya ülkesinin devrimlerini gerçekleştirmelerini sağladığı gibi sömürgeciliğin yıkılması konusunda halkların yaptığı mücadeleye de yararlı oldu.

Çeşitli devletlerin bir araya gelerek teşkil ettiği sosyalist sistemin ortaya çıkışı dünya kuvvetler dengesinde emperyalizm aleyhine köklü bir değişiklik yaptı. Böylece, ulusal kurtuluş hareketleri akımının gelişmesi hızlandırılmış oldu. Güney-Doğu Asya'da, Orta Doğu'da, Af-

rika'da ve Lâtin Amerika'da kuvvetli bir ulusal kurtuluş hareketi kendini gösterdi. Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkeler, mücadele eden halklara ve genç devletlere yardımda bulundular. Bugün, sosyalist kampın güçlü bir gerçek haline gelmiş olduğunu ve emperyalist Batı'nın bir zamanlar dünya üzerinde kurduğu mutlak egemenliğin sarsıldığını görüyoruz.

Sosyalist kampın ekonomik önemi şu açıklamalarımızdan kolayca anlaşılabilir :

—1951 ile 1960 arasında sosyalist kamp ülkelerinin ortalama sınaî üretim artışı %13,6 idi. Buna karşılık kapitalist kampta ise aynı ortalama ancak %5'ti.

— 1950 ile 1960 arasında, en önemli sınaî ürünlerin dünya üretimine sosyalist kampın yapmış olduğu katkı kömür bakımından %28,7'den %52,1'e, petrol bakımından %8,4'ten %15,9'a, dökme demir bakımından %18,5'tan %35,1'e, çelik için de %19,2'den %30,8'e yükselmişti.

Tarım üretimi alanında da bütün sosyalist ülkelerde önemli artışlar görülmüştür. Savaş öncesi üretimle karşılaştırıldığı zaman bu artışın çeşitli ülkelerde %24 ile %124 arasında olduğu görülmektedir.

Sosyalist ülkelerin eğitim ve kamu sağlığı konusunda gerçekleştirdikleri ilerlemeler daha ilgi çekicidir.

Sosyalist ülkeler Batı kapitalist ülkelerdeki doktora daha fazla sayıda doktora sahiptirler. Sözelimi, Sovyetler Birliği'nde 1960 yılında her 10.000 kişiye 18,6 doktor düşüyordu (dişhekimleri sayılmadığı halde). Bu,

Sovyetlerde, Amerika Birleşik Devletlerindekiinden % 50 fazla doktor olduğunu gösterir. Fransa'ya oranla bu fazlalık % 100'dür. Otuz yıl önce doktor diye bir şeye sahip olmayan Mogolistan'da bugün her 10.000 kişiye 10 doktor düşmektedir. Bu, Mogolistan'da Fransa'daki kadar doktor bulunduğunu ve yine Mogolistan'daki doktor oranının Pakistan'dakine göre % 13 fazla olduğunu göstermektedir.

Sosyalist ülkelerde adam başına beşin maddeleri tüketiminde de artış görülmektedir.

Ayrıca verilmiş olan rakamların sadece 1950 - 1960 dönemiyle ilgili istatistiklerden alınmış olduğunu unutmamak gerekir. 1960'dan sonraki yıllarda kapitalist Batı sayısız ekonomik krizler geçirdiği halde sosyalist dünya, emperyalistlerin gazetelerinde bile «ekonomik mucize» diye adlandırılan büyük ilerlemeler ve başarılar gösterdi.

Bütün Afrika-Asya ülkeleri için olduğu gibi, Hindistan için de politik bağımsızlığın gerçekleştirilmesi bir gaye değil sadece daha büyük işler görmek için bir vasıttır. Politik bağımsızlık, uzun yıllar sömürgeciler tarafından sömürülmüş ve yağma edilmiş insanlara doğru dürüst yaşama imkânlarını sağlamak için bir vasıttır.

Kısa bir süre içinde geri bir ekonomik durumdan kurtularak gerçek kuvvetler haline gelen sosyalist ülkelerin geçirdikleri deneyler, Hindistan'a ve öteki genç Afrika-Asya ülkelere, üretim güçlerini hızla geliştirebildikleri takdirde tam bir bağımsızlığı ve refahı elde edebileceklerini göstermiştir.

Az gelişmiş ülkeler ekonomik bağımsızlık için mücadeleye başlayınca, çeşitli engellerle karşılaşmışlardır. Bu engeller, sermaye birikiminin, tecrübeli mühendis ve teknisyenlerin, kalifiye elemeğinin, organizasyonun ve teknik ustalığın yeterince bulunmayışıdır. Bütün bunlar, bağımsızlığına kavuşmuş ülkeleri, başka ülkelerin malî ve teknik yardımına başvurmaya zorlamıştır.

Genç ulusların çağrısına ilk cevap veren sanayileşmiş ülkelere biri Sovyetler Birliği olmuştur. Sovyetler Birliği, bu ülkelerin egemenliğine aykırı düşecek askerî ve politik şartlar ileri sürmeksizin, eşitlik ve karşılıklı fayda temeli üzerinde geniş bir ekonomik işbirliği gerçekleştirmiştir. Sovyet Rusya, gelişme halindeki ülkelere yardım yaparken bu yardımı dış politikasının temel ilkesine uygun bir biçimde yapar. Bu temel ilke sömürgeciliğin kökünden kazınması için mücadele eden bütün uluslara yardım etmektir.

Genç ulusların kamu sanayi sektörünü geliştirerek sanayileşmek istediklerini gözönünde tutan Sovyetler Birliği, bu uluslara devletler-arası nitelikte krediler ve yardımlar vermektedir.

Hindistan'da, Sovyet yardımı, devletler-arası işbirliğine başvuran ve temel sanayilerin öncelikle geliştirilmesini savunan hükümetimizin önem verdiği alanlara yani ağır sanayiye yönelmiştir.

Sovyetler Birliğinin ve öteki sosyalist ülkelerin bağımsızlıklarını kazanmış ülkelere yaptıkları bu yardımlar, kapitalist Batı devletlerini de genç uluslara yardım yapmak zorunda bırakmıştır. Ama kapitalist Batı devletleri

genç uluslara yardım yaparken durumlarını sağlama bağlamayı gözönünde tutmaktadırlar.

Batı tekeleri (monopolleri), genç devletlere, ekonomilerini kontrol altında tutmak, azamî kâr elde etmek ve onların kapitalist ekonomi alanından çıkmamalarını sağlamak amacıyla yardım etmektedirler.

Batı'nın yapmış olduğu bu yardım, sömürgecilik baskısının yeni şeklinden başka bir şey değildir. Amerika Birleşik Devletleri'nin 86'ıncı Kongresi'nin 116 numaralı belgesinde bu yardımın ne gibi ilkelere dayandığı eksiksiz olarak açıklanmıştır. Bu ilkeler askerî ve stratejik bakımdan Amerika'nın güvenliğinin sağlanmasını; ekonomik bakımdan tekelci sermayenin genişlemesini öngörmektedirler.

Yukardaki ilkelere uygun hareket eden ve gelişme halindeki ülkelerin sanayileşmesinin Batı tekelleri için büyük bir tehlike teşkil ettiğini anlayan Amerika Birleşik Devletleri, genç ulusların ekonomilerinin gelişmesini engellemekte ve bu ulusların kamu sanayi sektörünün gelişmesini de geciktirmektedir. Bu politikanın temelleri, 1957 yılında International Cooperation Administration'ın direktörü tarafından açıkça belirtilmiştir. Bu politika, Amerikan yardımını, az gelişmiş ülkelerin özel sektörlerinin geliştirilmesi için kullanmak amacını gütmektedir. Yine bu politikanın teorik temellerini, kapitalist iktisatçıların, «ebedî» tabiat ve üretim kanunları ile, ya da «bazı ulusların yetersizliği» ile ilgili olarak ileri sürdükleri teorilerde buluyoruz. Bu arada «Dönemler Teorisi»ni de unutmamak gerekir. Bu iktisatçılar, az-

gelişmiş ülkelerdeki hayat seviyesinin her şeyden önce sermayeleşme güçlerine ve bu yolla daha fazla donatım ithal edebilmelerine bağlı olduğunu, dolayısıyla de çeşitlenmemiş bir ekonominin, adamakıllı bir uzmanlaşmanın bu ülkelerin ihracatlarını artırmaya yarayacağını ispatlamaya girişmişlerdir. Ama, aslında, onların amacı, genç ulusları, ulusal ekonominin sömürgecilikten arta kalan yapısını tamamen yıkmaksızın elde mevcut sanayi kollarını geliştirmeye teşvik etmek ve böylece genç ulusların ekonomik gelişmelerini geciktirmek ve onları sömürge bağımlılığı içinde tutmaktır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin Afrika-Asya bağımsız ülkelerinin gelişmeleri karşısında takındığı apaçık tavır, eski emperyalist ve sömürgeci davranışın yeni bir örneğidir. Bu davranış, bağımsızlığına yeni kavuşmuş Afrika-Asya ülkelerini yine eskisi gibi ham madde üreten ülkeler halinde tutmak yani onları sanayileri gittikçe gelişen Batı ülkelerinin tarım bakımından ekleri halinde bırakmak, temel sanayilerin teşekkülünü engellemek ve hattâ durdurmak demektir. Massachusset Teknoloji Enstitüsü'nden M. William Letvin, Hindistan'ı ziyaret edip yurduna döndüğü zaman *Fortune* adlı dergide şunları yazdı: «Gelişme halinde bulunan bu ülkelerin hepsi niçin çelik üretimine karşı bunca hayranlık duyuyorlar acaba? İran'da ya da Hindistan'da kurulan bir çelik üretim tesisi Pittsburg ile nasıl rekabet edebilir?»

M. Letvin de başka bir takım tekelci Amerikalılar da, uzun yıllar boyunca Batı baskısından ve köleliğinden hem Hindistan'ın hem de öteki Afrika-Asya ülkelerinin çıkardıkları acı dersin farkında değiller herhalde. Bu

dersi şöyle açıklayabiliriz : Ekonomik bağımsızlığımızı ele geçirip devam ettirmedikçe, politik bağımsızlığı devam ettiremeyiz. Bundan ötürü, sanayileşmeli ve üretim araçları yapabilen ülkeler haline gelmeliyiz.

Bugün dünya, on ya da yirmi yıl öncekinden çok farklıdır. Dünyanın büyük bir kısmı bugün sosyalist bir sistem içinde yaşıyor. Teknoloji ve teknik ustalık konusunda Batılıların ellerinde tuttukları tekel artık tarihe karışmıştır. Emperyalistlerin Süveyş'te, Assuan barajı ile ilgili olarak ya da Küba'da çevirmek istedikleri oyunların yürümemesine sosyalist kampın bulunuşu sebep olmuştur. Bağımsızlığına yeni kavuşmuş Afrika-Asya devletleri ile Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkeler arasındaki dostluk ve işbirliği, eski başbakan N. Kruşçef'in dediği gibi gittikçe artmaktadır: Kruşçef şöyle demişti:

«Sovyetler Birliği'nin Asya ve Afrika ülkeleriyle yaptığı ekonomik ve teknik işbirliğinin temelinde, bu ülkelerin gerikalmışlığa, kötü sağlık şartlarına ve okuma-yazma bilmezliğe karşı açmış oldukları savaşta onlara yardım etmek isteği bulunmaktadır... Asya ve Afrika ülkeleri ile yaptığımız ekonomik ve teknik işbirliği, baskı altında bulunan halkların ulusal kurtuluş hareketlerini her zaman ve sürekli bir biçimde destekleyişimizin mantıklı bir sonucudur.»

Sovyetler Birliği'nin ve öteki sosyalist ülkelerin gelişme halindeki ülkelerle yaptıkları işbirliğinin (Hindistan'da da gördüğümüz gibi) en önemli özelliği, yardım alan ülkelere kurulan bütün sınaî tesislerin sağladığı randıman ve kârın yine yardım alan ülkenin içinde kal-

masıdır. Yani, Sovyetler Birliği ya da başka sosyalist ülkeler, gelişme halinde bir ülkede herhangi bir işletme ya da tesis kurdukları zaman bu işletme ve tesislere ortak olarak katılmazlar, bu işletme ve tesislerin yönetimine de katılmazlar ve kârdan hisse de almazlar. Ayrıca, sosyalist ülkeler, bir az gelişmiş ülkede tesis ya da işletme kurdukları zaman o ülkenin işçi, teknisyen, mühendis ve organizatörlerini tesisin ya da işletmenin kuruluşuna iştirak ettirir ve bu konuda tecrübe ve bilgi edinmelerini sağlarlar.

İşbirliğinde, sınaî uygulanması bakımından Sovyetlerin yapmış olduğu plânlara dayanılmakta ve Sovyet uzmanlarının teknik yönetimi altında çalışılmaktadır. Ama uygulamanın kendisi, ulusal (yerli) organizasyona, mühendislere, teknisyenlere, işçilere bırakılması; yerli malzeme ve donatımın mümkün olduğu ölçüde çok kullanılması ilkesine dayanmaktadır. Tesis ya da işletmenin baş yöneticiliğini yardım gören ülkenin vatandaşlarından biri yapmakta ve «Sovyet uzmanları ise, onun danışmanları ya da yardımcıları görevini yerine getirmektedirler.» Tesislerin kurulduğu yerler, sadece tecrübeli işçilerin değil daha sonra kurulacak tesislerin de yaratılmasında görev alacak olan personelin eğitildiği bir okul niteliği taşımaktadır.

Hindistandan bir örnek vermek isterim. *Bhilai* çelik ve demir fabrikasının birinci bölümünün kurulması sırasında, Sovyet uzmanları binlerce köylümüze usta işçiler haline gelmek imkânını verdi. Yüzlerce mühendis ve teknisyenimiz bu arada tecrübelerini ve bilgilerini artırmak imkânını buldular. Elektro-teknik donatım, tuğ-

la yapımı ve metal konstrüksiyonu için gerekli olan ve içinde on sekiz bin işçiyi toplayan ilk organizasyonlar ortaya çıktı. Demir ve çelik fabrikası tarafından yılda sekiz yüz kalifiye ağır endüstri işçisi yetiştiren bir teknik okul kuruldu.

Aynı dönem içinde iki yüze yakın mühendis ve teknisyenle 800'den fazla işçi Sovyetler Birliği üniversitelerinde, okullarında ve fabrikalarında görgülerini arttırdılar.

Sovyetler Birliği'nin ve sosyalist ülkelerin sınaî tesisler için hazırlamış oldukları plânlar yerli mühendislerin ve teknik personelin uzmanlık konularındaki bilgilerini artırmalarına faydalı olmaktadır. Bu tesislerle ilgili plânlar teferruatlı bir şekilde hazırlanmakta ve yardımın yapıldığı ülkeye bedava verilmektedir. Planlarda bilimin ve tekniğin son buluşlarının nasıl uygulandıkları açıkça görülmektedir. Yerli mühendisler ve teknik personel, tesislerin kurulması sırasında çalışmalara katılmaya dâvet edilmektedirler.

Sovyetler Birliği, Hindistan'da, ekonomik ve teknik yardımla ilgili hükümlerin hepsini eksiksiz ve kesin olarak yerine getirmiştir. Sovyetler Birliği, demir ve çelik fabrikalarının inşasına Alman şirketlerinin Rourkela'da bir fabrika kurmaya başlamalarından tam on sekiz ay sonra başladı. Ama ilk çalışmaya başlayan, Sovyetlerin kurduğu Bhiali fabrikası oldu. Ayrıca bu fabrika, Rourkela fabrikasından ve İngilizlerin kurduğu Durgapour fabrikasından daha fazla maden üretti.

Buna karşılık, Batı devletlerinin, bağımsızlığına yeni

kavuşmuş olan ülkelere yaptığı teknik yardımda, her iki tarafın eşit haklara sahip olduğu söylenemez. Batı Devletleri kurdukları tesislerde kendi malzemelerini ve teknik personellerini kulanmakta hattâ kimi zaman işçileri bile kendi ülkelerinden getirmektedirler. Ulusal organizasyonlar, tesislerin kuruluşuna katılmaya davet edilmediği gibi, elemeği de yabancıların istediği biçimde seçilip kullanılmakta ve tesisler kurulunca tekeller çoğunlukla bu tesisleri yönetmekte ve büyük kârlar elde etmektedirler. Kurulan tesisler, çoğunlukla, yardımın yapıldığı ülkeye bırakılmakta ama bu ülke, ürünlerin yapımı ve satışı üzerinden vergi ödemek zorunda bırakılmaktadır. Hindistan, İsviçre firması «Erlika»'ya lâta satışı ve yapımı lisansına karşılık 1 milyon 300 bin rupi (1 Hint rupisi 189 kuruştur.) ödemek ve perakende satış üzerinden kârından belli bir miktar faiz vermek zorunda kalmıştır. Sınai kuruluşlarla ilgili teknik belgelere gelince, bu yardım yapan devletlerin isteğine göre azaltılabilmektedir. Böyle bir yardım, «yerli halkın» kafa bakımından yetersiz olduğu ileri sürülerek haklı çıkarılmaya kalkışılmaktadır. Kimi zaman Batı tekellerinin, yardım yaptıkları ülkede bulunan yeni ham madde kaynaklarını, sırf rekabetten kaçınabilmek için sanki mevcut değilmiş gibi gösterdikleri de olmaktadır. Amerikalı ve İngiliz uzmanların, Hindistan'da Cambay ve Ankleshwar bölgelerinde petrol bulunmadığını söylediklerini biliyoruz. Hint hükümetinin dâvetlisi olarak gelen Sovyet uzmanları ise bu bölgelerde zengin petrol yatakları olduğunu keşfetmişlerdir. Sovyetler, Ankleshwar petrol yataklarından yılda iki milyon ton ham petrol elde eden

bir rafinerinin kurulmasına katılmaktadırlar. *Pakistan Observer*, Amerikalı uzmanların Pakistan'da petrol bulduklarını ama bu petrolü saklayabilmek için yatakların bulunduğu bölgelerde toprağı işlediklerini yazmıştır.

Kredilere gelince.. Sovyetler Birliğinin ve sosyalist ülkelerin verdikleri kredilerin, gelişme halindeki ülkelerin egemenliğini kuvvetlendirmeye ve ekonomisini pekiştirmeye yardım ettiğini söyleyebiliriz. Ödeme şartları ağır değildir. Çünkü ödemenin on iki yılda ve yılda % 2,5'luk bir faiz oranı ile yapılması şart olarak ileri sürülmüştür. Ama bu süre, ödemenin gerekli malzeme tam olarak verildikten bir yıl sonra başlamasından ötürü daha da uzamaktadır. Ayrıca, krediler, ödeme süresi boyunca sağladığı kâr yalnız faizleri vermeye yetmekle kalmayıp ek fonların teşekkülünü de sağlayan tesislerin kurulması için verilmektedir. Sosyalist ülkelerin verdiği krediler, krediyi alan ülkenin her zaman ihraç ettiği ürünlerle ödenmektedir. Bu çeşit anlaşmalar kredilerin ödenmesini kolaylaştırdığı gibi, ulusal ekonominin kalkınmasına da yol açar ve gelişme halindeki ülkelerin piyasalarında stabilitenin sağlanmasını mümkün kılar.

Sosyalist ülkelerin verdiği krediler, gelişme halindeki ülkelerin, Batı tekellerinden aldıkları kredilerin eskisine oranla daha avantajlı olmasını sağlamıştır. Batılılar da, bu durum karşısında, borçların ödeme süresini uzatmak, faiz hadlerini düşürmek ve kredilerin yerli dövizle ya da yerli ihraç ürünleri ile ödenmesini kabul etmek zorunda kalmışlardır.

Ne var ki Batılıların gözönünde tuttıkları amaç bambaşkadır. Çünkü, Batı tekelleri için, gelişme halindeki ülkelere kredi vermek demek, bu ülkeleri bakı altında tutmak ve en yüksek kârı elde etmek demektir. Tekeller, borç verdikleri zaman, ödeme süresini elden geldiğince kısaltmak, faiz haddini yükseltmek ve ödemenin yabancı dövizle yapılmasını sağlamak isterler. Batılıların verdiği kredilerin ve yaptığı bağışların %75'e yakını, askerî üslerin kurulmasına, silâhlılanmaya, stratejik demiryollarının ya da şehirlerarası yolların yapılmasına harcanmaktadır. Böylece, Batılılar, gelişme halindeki ülkelerde kendi menfaatlerini koruyan kaleler kurmak ve askerî diktatörlükleri desteklemek imkânını ele geçirmektedirler. Dış ilişkiler Komisyonu başkanı senatör Fulbright, 1959 yılında, hükümetinin, yani Amerika'nın, gelişme halindeki ülkelere büyük miktarda silâh verdiği halde, kalkınmalarına yardımcı edecek pek az şey verdiğini itiraf etmişti.

Kredilerin geri kalan kısmı, tekeller tarafından dünya piyasasındakinden otuz kırk misli yüksek fiyatla satılan tüketim mallarının ödenmesine yarar. Eşit olmayan bu mübadelelerin sonucu, Batı ülkelerinin yıllık aşağı yukarı 15 milyar dolar net kâr elde etmeleridir. Krediler yıllık %4 ilâ %7'lik bir faiz haddiyle verilmektedir. Batı Almanya firmaları, Hindistan'dan, Rourkela çelik fabrikasının kurulması için verecekleri kredilerden %12 faiz istemişlerdir. İngiltere İmparatorluğu, Dugapur çelik tesislerinin kurulmasını yılda %5,5 faizle ve beş senede sterlinle ödenmek şartıyla finanse etmiştir. Jamhdepur özel çelik fabrikasını genişletmek için finasmanda bulunan Amerikalılar %5 faizle borç vermişlerdir.

Batı tekelleri, gelişme halinde bulunan bir ülkeye kredi verirken bu ülkenin askerî ve stratejik bakımdan işe yarayıp yaramadığına bakarlar. Güney Vietnam, 1955 yılından 1960'ın başlangıcına kadar tam bir milyar 70 milyon dolar kredi ve borç almıştır. Amerikalı'lar Ghana hükümetine, Volta barajını ve Akasomboo elektrik santralini kurmak konusunda malî yardım yapacaklarını söylemişler ama Nkrumah'ın başkanlık ettiği hükümetin sömürgeciliğe karşı çıkan bir politika gütmesinden dolayı yardımlarından vazgeçmişlerdir. Barış içinde yanyana yaşama, başkalarının işlerine karışmama ve eşitlik gibi ilkelere dayanan bir politika güden Sovyetler Birliği ve sosyalist ülkeler ise gelişme halindeki ülkelere, hiç bir politik şart ileri sürmeyen geniş bir teknik ve ekonomik yardım yapmaktadırlar.

Eski sömürgelerin ve bağımlı ülkelerin ekonomik gelişmeleriyle ilgili problemler, günümüzün en önemli problemleri arasında yer almaktadırlar. Politik bağımsızlıklarını kazanmış ülkelerde ulusal kurtuluş hareketinin bugün ulaşmış olduğu aşamada (safhada), ekonomik bağımsızlığı amaç edinen mücadeleye öncelik verilmesi tabiidir.

Politik bağımsızlığın, bu ülkelerin tam manasıyla özgürlüğe kavuşmak için yaptıkları savaşın önemli bir aşaması olduğundan şüphe edilmez. Ama politik bağımsızlığı ele geçirmiş olmak, bu ülkelerin kapitalist sistem içinde bağımlı bir durumda bulundukları gerçeğini ortadan kaldıramaz. Demek ki, ulusal kurtuluş hareketi, sadece politik bağımsızlığın elde edilmesiyle sona er-

mez. Bunlardan ötürü, bağımsızlığına yeni kavuşmuş ülkelerde, ekonomik bağımsızlık, ekonomik kalkınma ve hem toplumsal hem de kültürel ilerleme uğruna yapılan mücadele genişlemekte ve şiddetlenmektedir.

Ekonomik bağımsızlık için savaşıyor ve politik bağımsızlığı elde etmiş bulunan ülkelerin her şeyden önce kendi öz kuvvetlerine ve kaynaklarına güvenmeleri gereklidir. Ama kendilerine ait olan sınıf temellerden yoksun oldukları, yeterince sermayeleri bulunmadığı, yabancı döviz bakımından eksiklik duydukları, onarım ve yeniden kurma işlerinde yeterince tecrübeleri ve teknik personelleri olmadığı için, bu ülkeler ulusal ekonomilerini geliştirmek için, sanayileşmiş ülkelerin etkili ve işe yarar yardımlarına muhtaçtırlar.

Sovyetler Birliği ve sosyalist ülkeler ile gelişme halindeki ülkeler arasındaki işbirliği her iki tarafın ekonomik gelişmesi için de yararlı ve eşitlik temelleri üzerine kurulmuş yeni uluslararası ekonomik bağlantıların somut (müşahhas) bir örneğidir.

Sovyetler Birliğinin ve sosyalist ülkelerin, gelişme halindeki ülkelere yaptıkları teknik yardım birkaç çeşittir. Bu yardım, sınıf tesislerle ilgili inceleme, araştırma ve plânlama çalışmaları şeklinde olabildiği gibi, tesislere ve projelere gerekli malzemenin sağlanması; tesislerin kurulmasına, malzemenin satın alınmasına, üretimin organize edilmesine, üretim güçlerinin yönetilmesine, mühendislerin ve teknik personelin yetiştirilmesine yardım şeklinde de olabilir.

Bu yardım, gelişme halindeki ülkelere, kapitalizmin

ekonomik baskısına karşı direnebilme imkânı vermesi bakımından çok önemlidir.

Çağımızı ötekilerden ayıran bir özellik de, teknik ilerleme üzerinde temellenen hızlı ekonomik kalkınmanın, kitle halinde üretim temeli üzerine temellenmiş ve iyice gelişmiş bir uzmanlaşma ile birlikte yürümesidir. Sosyalist ülkelerin yaptığı yardımların, genç Asya-Afrika ülkelerinin durumlarını sağlamlaştırma ve geliştirme için yararlı olduğunu görmüştük. Mısır'daki baraj projesi, Hindistan'daki Bhilai çelik fabrikası, sosyalizm ile ulusal kurtuluş hareketleri arasındaki kardeşçe ittifakın sağladığı avantajları ve kazançları gösteren örneklerdir.

Sosyalist ülkeler ve Sovyetler Birliği, üretim âlet ve edevatı yapan sanayi kollarının teşekül etmesi için yaptıkları yardıma ayrı bir önem vermektedirler. Sovyetler Birliği'nin yardımıyla kurulmuş olan tesislerin bütün üretim ve kârları bu ülkelerin kendi öz malları olmak niteliğini taşımaktadır.

Bugün, Asya'nın, Afrika'nın ve Lâtin Amerika'nın çeşitli ülkelerinde 800 sanayi tesisi ya da başka projeler gibi bu ülkelerin ekonomik bağımsızlığının temelini atacak olan kuruluşlar, Sovyetler Birliği'nin yardımıyla kurulmuştur ya da kurulacaktır. Bunların yüz elli tanesi daha şimdiden çalışmaya başlamıştır.

Hindistan'da bu projelerden 40 tanesi bitirilmiştir ya da bitirmek üzeredir. Bunlar arasında en önemlisi, yıllık kapasitesi bir milyon ton çelik olan Bhilai demir ve çelik fabrikasıdır. Ağır sanayi ve elektirik tesisleri,

maden ocakları levazımı yapan fabrikalar, petrol rafinerileri, ince âletler yapan fabrikalar, tuğla için bir hidrolik tesis, kok sanayii için fabrikalar kurulmaktadır. Sovyetler Birliği'nin yardımı, Hindistan'da ağır bir sanayiın kurulmasını mümkün kılacaktır. Hindistan-Sovyetler Birliği anlaşmalarına göre bu projeler sayesinde yılda 2,5 milyon ton çelik, 5 milyar 400 milyon kilovat elektririk, 4 milyon ton petrol ürünü, teknolojik sanayiler ve kömür sanayi için 175.000 ton âlet ve levazım, toplam kapasitesi 2,7 milyon kilowatlık elektrik üreticileri, büyük miktarda elektrik motorları, elektrik âletleri ve donatımı, v.b. sağlanacaktır. Bakaro'da büyük bir bıçkı fabrikasının kurulmasını öngören bir anlaşma son zamanlarda imzalanmıştır.

Endonezya'da 25 sınaî ve başka çeşitten projenin uygulanmasına başlanmıştır. Yıllık kapasiteleri (birlikte) 350.000 ton çelik olan iki demir ve çelik fabrikası kurulmuştur. Ayrıca bir alüminyum fabrikası, bir kimyevi ürünler fabrikası v.b. da kurulmuştur.

Sovyetler Birliği, Afrika ülkelerine, 250 projeyi gerçekleştirmeleri için teknik yardımda bulunmuştur. Bunlar arasında elli tanesi üretim araçları mamul ürünlerini yapan sınaî tesisler, 11'i termal hidrolik, 34'ü hafif sanayi ve besin sanayii ile ilgili kuruluşlar, v.b'dir.

Birleşmiş Arap Cumhuriyetlerinde 80 proje gerçekleştirilmektedir. Bunların en önemlisi yüksek-barajdır. Bu proje, yılda 10 milyardan fazla elektrik gücünü ucuz olarak üretecek 2,1 milyon kilowatlık bir santralı kapsamaktadır. Bu santral ülkenin sınaî kalkınması bakı-

mından çok yararlı olan bir temel teşkil edecektir. Metalürji fabrikaları, ağır sanayi, petrol, kimya, tekstil, besin ve başka sanayi kolları da kurulmuş ya da geliştirilmiştir.

Bu tesislerin randımanı, ülkenin metalürji alanındaki üretiminin % 30'una, ağır sanayiinin aşağı yukarı % 40'ına, maden ve petrol sanayilerinin de % 50'sine ulaşacaktır.

Cezayir de büyük projeleri gerçekleştirmek üzeredir. Gana Cumhuriyetinde kırk proje ele alınmıştır. Bunlar arasında 200.000 kws gücüne sahip Volta santrali, yılda sekiz yüz çeşit âlet edevat yapan bir fabrika, prefabrike beton levhalar yapan büyük bir fabrika, kâğıt ve tekstil fabrikaları ve başka tesisler bulunmaktadır.

Orta ve Yakın Doğu'da da, Sovyetler Birliği 140'tan fazla sınaî ve başka çeşitten projenin gerçekleştirilmesine katılmaktadır. Bunlar arasında demir ve çelik fabrikaları, ağır sanayi tesisleri, kimyevî ürün fabrikaları, inşaat sanayii, besin ürünleri tesisleri ve hidrolik tesisler bulunmaktadır. Irak'ta gerçekleştirilmekte olan 75 proje içinde, demir ve çelik fabrikaları, elektrik makineleri, elektrik lâmbaları, tarım malzemesi yapan fabrikalar ve bir elbise fabrikası da bulunmaktadır.

Afganistan'da 49 proje uygulanma halindedir. Bunlar arasında bir santral, bir otomobil tamiri fabrikası, bir kimyevî gübre fabrikası, petrol rafinerileri v.b. bulunmaktadır.

Sovyetler Birliği'nin gelişme halindeki ülkelere yaptığı yardımın avantajlı yanı, eşitlik temeli üzerinde gerçekleştirilmesi, karşılıklı kazanç sağlaması ve genç ulus-

ların egemenliği bozacak politik ya da askerî şartlarla birlikte verilmemesidir.

Bu yardım, genç ülkelerin halklarının hayatî önem taşıyan menfaatlerine aykırı düşmediği gibi sömürgeciliğın iğrenç etkilerini ortadan kaldırmaya; halkın hayat seviyesini yükseltmeye, politik egemenliği pekiştirmeye, ekonomik bağımsızlığı sağlamaya ve böylece bu ülkelerin bağımsızlıklarını eksiksiz biçimde elde etmelerine de yararlı olmaktadır.

Teknik ve sosyal alanda olduğu gibi ticaret konusunda da, Afrika-Asya ülkeleri ile sosyalist kamp arasındaki işbirliği, ticarî alanda emperyalistlerin baskılarına karşı gelmelerini sağlaması bakımından, bağımsızlığını yeni kazanmış ülkeler için kazançlı ve etkin bir şey olduğunu göstermiştir.

Sovyetler Birliği, ticaret konusunda, emperyalist ülkelerin yaptığı gibi bir ayırım gözetmekten kaçınmaya çalışmıştır. Sovyetler Birliği, ticarî bakımdan ayırım yapmanın uluslararası işbirliğini ve barışı tehlikeye düşürebileceğini düşünmekte, sömürgecilik yüzünden geri kalmış ülkelerin sanayileşmelerini gerçekleştirmek bakımından ticaretlerinin büyük önem taşıdığını kabul etmektedir.

Bugün, Sovyetler Birliği'nin seksenden fazla ülkeyle ticaret yaptığını görüyoruz. Bunların otuz ikisi Afrika, Asya ve Lâtin Amerika ülkeleridir. Sovyetlerin ticaret ilişkileri kurdukları ve Afrika kıtasında yer alan on dört ülke şunlardır: Fas, Mısır, Gana, Gine, Habe-

şistan, Sudan, Mali, Togo, Somali, Senegal, Nijerya, Kamerun, Dahomey ve Tunus. Beş altı yıl önce, Sovyetler ancak üç Afrika ülkesiyle ticaret yapıyorlardı. Genel bir kural olarak, Sovyetler, ticarî mübadelelerini, her iki taraf için de en fazla müsaadeye mazhar ülke ilkesine dayanan iki taraflı anlaşmalar üzerine temellendirmektedir.

Dış ticaret alanında, Sovyetler Birliği'nin güttüğü politikanın önemli bir yanı da uzun vâdeli anlaşmalar ve sözleşmeler yapmak istemesidir. Sovyetlerin ekonomik gelişmesi herhangi bir krizle çöküntüye uğrayamaz, bundan dolayı bu ülke, dış ticaretini mümkün olduğu kadar çok geliştirmek istemektedir. Bu, dünya piyasasındaki fiyat dalgalanmalarından büyük çapta zarar gören genç ülkeler için de avantajlı bir tutumdur.

Sovyetler Birliği, yabancı ülkelerle, karşılıklı kazanç ilkesine dayanan mübadeleler yapmak ister ve mümkün olduğu zaman sabit fiyatlarla işgörür. Ama bu, Sovyet kurumları fiyatları tesbit ederken, hem üretici hem tüketici ülkelerin zararına en fazla kâr elde etmek isteyen tekeller gibi davranıyor demek değildir. Sovyet ekonomisi fazla üretimin ve iç pazarda ortaya çıkan dağıtım güçlüklerinin doğurduğu problemlerle karşılaşmamaktadır. Kapitalist ülkelere karşı olarak, Sovyetler, başka ülkelere, bu ülkelerin ekonomilerine zararlı olacak şartları zorla kabul ettirmeğe kalkışmazlar. Sovyetlerin, bağımsızlığına yeni kavuşmuş ülkelere yaptıkları ihracatın başlıca maddeleri sınaî donatım, daha doğrusu fabrikaların donatımı için gerekli levazımdır.

Maden filizlerinin çıkarılması (istihracı), yol yapımı, metal inşaat, hidro-elektrik donatım, otomobiller ve traktörler, Sovyetlerin ihracatında önemli bir yer tutarlar. Bu tutum, genç devletlerin sanayileşmelerini gerçekleştirmek ve kendi ekonomilerini kurmak konusunda duydukları arzuya uygun düşmektedir.

Sovyetlerin, bağımsızlığına yeni kavuşmuş ülkelerden satın alacağı şeyler şunlardır: Kauçuk, pamuk, yün, deri ve meşin, zahire, çay, kahve, kakao, yerfıstığı, ve kuru meyve. Az gelişmiş ülkelerin çoğu için, tarım ürünleri ihracatını genişletmek en önemli problemlerden biridir. Bu problemin çözümü, az gelişmiş ülkelerin sanayileşmesi ve halklarının hayat seviyesinin yükselmesi ile büyük çapta ilintilidir. Ne var ki, kapitalist piyasanın eğilimleri böyle bir genişlemeyi mümkün kılacak nitelikte değildir. Tam tersine sanayileşmiş kapitalist devletlerin «hımayeci» politikası, bu genişlemeyi kösteklemiştir. Ortak Pazar'ın, genç devletlerin ekonomilerine nasıl kötü bir darbe indirdiğini açıklamıştık. Londra'da yaptığı bir konuşmada, Pakistan başkanı Eyüp Han, bu Pazar'ı kurmakla Batı dünyasının, az gelişmiş ülkelere gelen emtianın Ortak Pazar ülkelerine ulaşmasının önüne geçtiğini ve bu az gelişmiş ülkeleri sadece ilk madde üreticileri halinde bıraktığını açıkça söylemiştir. Bundan ötürü, Sovyetlerin, az gelişmiş ülkelere gelen malları gittikçe daha fazla ithal etmeleri bu ülkeler için önem kazanmaktadır. Afrika, Asya ve Lâtin Amerika ülkelerinin eskiden beri ihraç ettikleri ürünlerin gittikçe daha büyük ölçüde ithal edilebilmesi ancak Sov-

yetler Birliği ve sosyalist ÷lkeler gibi ekonomileri çok s÷ratle gelişen ÷lkeler tarafından mümkün olmaktadır.

Bundan ötür÷, Afrika Asya ÷lkeleri, Sovyetler Birliği ve sosyalist ÷lkeler arasındaki ekonomik işbirliği- nin, dünya ekonomik durumu içinde ağır basan bir kuv- vet haline geldiği gör÷lmektedir. Bu, emperyalizmle savaşmakta ve bağımsızlığına yeni kavuşmuş ÷lkelerin bağımsızlıklarını pekiştirmekte önemli bir rol oynamak- tadır.

AFRİKA-ASYA ÜLKELERİNİN EKONOMİK GECİKMESİNİ ORTADAN KALDIRMAK İÇİN GEREKLİ İÇ VE DIŞ ŞARTLAR

M.V. Solodovnikov

Ulusal kurtuluş hareketinin gelişmesi sayesinde, sömürgeleştirilmiş halkların çoğu, savaştan sonraki dönemde ekonomik bağımsızlıklarını elde ettiler. Afrika-Asya ülkelerinin, uluslararası alanda ve ulusların arasındaki anlaşmazlıkların çözümünde söz sahibi olmağa başladığı görüldü. Nitekim bugün, uluslararası hiçbir önemli mesele yoktur ki, Afrika-Asya ülkelerinin fikri alınmadan halledilmiş olsun. Bu ülkelerin kendi gelişmeleriyle ilintili önemli meseleler artık Londra'da, New-york'ta ya da Paris'te değil, gelişme halinde bulunan bu genç devletlerin başkentlerinde hallediliyor.

Ne var ki, eski sömürgelerin politik bağımsızlıklarını ele geçirmeleri, bu ülkelerde emperyalizmin ve yeni-sömürgeciliğin sürdürmekte olduğu egemenliğe henüz son vermiş değildir. Politik bağımsızlığın ele geçirilmesi, emperyalizmin ve sömürgeciliğin boyunduruğundan kurtulmak isteyen bir ulusun yaptığı mücadelenin ilk dö-

nemini kazandığını gösterir. Ekonomik bağımsızlıkları için savaşmakta olan bu ülkeler, bugün, emperyalizme karşı açmış oldukları savaşın ikinci döneminde bulunuyorlar.

Bir ülkenin ekonomisi yabancı sermayenin kontrolü altındaysa, bu ülke bağımsızlığını tam olarak elde edemez. Yeni-sömürgecilik, özünün gerektirdiği biçimde hareket ederek, sömürgecilikten yeni kurtulmuş ülkelerin gerçek bir bağımsızlığa kavuşmalarının önüne geçer. Bunu yapabilmek için de, bu ülkelerdeki yabancı sermayelerin ekonomik hayatı daha güçlü bir biçimde kontrol altında tutmasına ve böylece genç ülkelerin emperyalizm sistemi içinde kalmalarına çalışır. Yabancı tekellerin (monopollerin) amacı, eski sömürgelerde ve bağımlı ülkelerde egemenliklerini sürdürmek; bu ülkelerin halklarını sömürmeye devam etmek ve onları politik etkilerinin altında tutmaktır. Kapitalizmi bir sosyal ve ekonomik sistem olarak bir yana itmiş olan ülkelere gelince; emperyalizm bu ülkeleri ekonomik bakımdan boğmağa çalışır; onları ya emperyalizmin egemenliğini kabul etmek ya da ölmek şıklarından birini seçmek durumunda bırakır. Bundan ötürü, gelişme halindeki ülkelerin yaptığı ekonomik bağımsızlık mücadelesi tarih ve politika bakımından büyük bir önem kazanmaktadır. *Bu incele-memizde, bağımsızlığına yeni kavuşmuş ülkelerin, ekonomik bağımsızlık mücadeleleri bakımından ne gibi amaçlara yönelmiş olduklarını ele alacağız.* Bu mücadelenin iki görünüşü (veçhesi) vardır: İç ve dış. Dış görünüş bakımından mücadelenin temel özellikleri şunlardır: Emperyalist ve sömürgeci yabancı egemenliğin

doğurmuş olduğu sonuçların ortadan kaldırılması; yeni-sömürgeciliğe karşı savaş; uluslararası işbölümünün haklı bir işbölümü haline gelmesi için mücadele; uluslararası ekonomik bağlantıların eşitlik ilkesi üzerine kurulması için çalışma. *Gelişme halindeki ülkenin kendi içinde, eski ekonomik ve sosyal sömürgecilik yapısının ortadan kaldırılması ve ülkeye hızlı bir ekonomik gelişme sağlanması amacıyla sosyal ve ekonomik reformlar için mücadele edilmesi de ekonomik bağımsızlık savaşının iç görünüşünü teşkil eder.*

1. GELİŞME HALİNDEKİ ÜLKELERİN EKONOMİK GECİKMESİNDE EMPERYALİZME DÜŞEN TARİHİ SORUMLULUK

Ondokuzuncu Yüzyılın sonunda ve Yirminci Yüzyılın başında, kazanç ihtirası ve ucuz ilkel (iptidai) madde bulma arzusu, gelişmiş kapitalist ülkeler arasında, sömürgelerin ve etki alanlarının ele geçirilmesi konusunda şiddetli bir mücadelenin ortaya çıkmasına yol açtı. Afrika ve Asya ülkeleri; ekonomileri, ilkel maddelere, sürüm piyasalarına, ve ucuz elemeğine ihtiyacı olan «meden» uluslar tarafından sömürge haline getirildiler. Kapitalistler, ucuz ilkel maddeler elde edebilmek ve kolayca zenginleşebilmek için sömürgelerine ve bağımlı ülkelere sermaye ihraç etmeye başladılar. Emperyalizm, dünya halklarının çoğunluğunu, sayısı bir kaçı geçmeyen metropollerin egemenliği altına soktu.

İhraç edilmiş sermayenin kârları, faizleri, temet-

tüleri, ve ucuz ilkel maddeler, sömürgelerden emperyalist metropollere akmaya ve Büyük Britanya'nın, Fransa'nın, Amerika Birleşik Devletleri'nin, Almanya'nın, Hollanda'nın, Belçika'nın ve bunlara benzeyen başka sömürgeci ve emperyalist metropollerin ekonomik ve teknik ilerlemesinde büyük rol oynamaya başladılar.

Emperyalizmin tarihi, Asya, Afrika ve Lâtin Amerika halklarının soyulmasının, yağma edilmesinin tarihidir.

İngiliz ekonomi bilgini I.K. Gobson, «Sermaye İhracı» adlı kitabında, İngiltere'nin yabancı ülkelerdeki sermaye yatırımlarından elde etmiş olduğu kârlar hakkında ilgi çekici rakamlar veriyor. 1875 ile 1912 arasında, İngiltere'nin yabancı ülkelere yaptığı yatırımlardan elde ettiği gelirler 3 milyar 539 milyon sterline varıyordu. İngiltere'ye aktarılmış net kâr ise 1 milyar 510 milyon sterlindi.

1931-1938 döneminde ihrac edilmiş sermayelere oranla İngiltere'nin gelirleri iki milyar sterlin fazlalık göstermiştir.

Hollanda vergi işleri başkanı M. Fyeming, Endonezya'nın bir Hollanda sömürgesi olarak taşımış olduğu önemi şöyle açıklamıştır: «7,5 milyon nüfusu olan küçük yurdumuzda yaşayan yurtdaşların refah içinde bulunmaları bakımından, temettü, faiz, yüzde, ücret, ödenek, şeklindeki yıllık büyük ihracat soldlarının (bu Endonezya ihracat fiyatının, ithalât fiyatından çok yüksek olduğunu gösterir) Hollanda'ya ihrac edilmesi büyük önem taşımaktadır.»

Büyük sömürge toprakları olmamakla birlikte, Amerika Birleşik Devletleri kendisine bağımlı olan ülkeleri ve özellikle Lâtin Amerika ülkelerini sömürmekte Avrupa sömürgeci ülkelerinden geri kalmaz. Emperyalistler arasında belli bir «iş» bölümü kurulmuştur. Avrupalı emperyalistler, sömürgelerin soyulması konusunda çalışırken, Amerika Birleşik Devletleri de resmen bağımsız olan ülkeleri sömürmektedir. Lenin, emperyalizmin politik bakımdan bağımsız olan ülkeleri bile baskısı altında tutabileceğini ve sömürebileceğini yazmıştı. Bu konuda asıl önemli rol, yabancı yatırımlara düşmektedir. Nitekim, Amerika Birleşik Devletleri 1945 ile 1953 arasında 6 milyar 346 milyon tutarında özel sermaye ihraç etmiştir. Bu arada yabancı özel yatırımların gelirleri ise 11 milyar 656 milyon dolara varıyordu. Demek ki, Amerika'ya ithâl edilen kâr ve faizler, ihraç edilen sermayeleri 5 milyar 310 milyon dolar geçiyordu.

Birleşik Milletlerin Ticaret ve Kalkınma Konferansı genel sekreteri, Arjantinli tanınmış ekonomi bilgini Dr. Prebich «Gelişmeyi Sağlayan Yeni Bir Ticarî Politika» adlı raporunda, Lâtin Amerika'da bulunan yabancı sermayeler hakkında şunları söylüyor: «Bu bölgeye her yerden gelen sermayelerin yekûnu (yenidenyatırımlar da dahil) 9,6 milyar dolar olduğu halde Lâtin Amerika'nın başka ülkelere yaptığı transfer 13,5 milyara ulaşmıştır.»

Fransa, Belçika ve başka emperyalist metropoller de, sömürgeleri ve bağımlı devletleri aynı gaddarlıkla soymuş ve yağma etmişlerdir.

Verdiğimiz bu örneklerden (bunlar kolaylıkla çoğaltılabilir) iki önemli sonuç çıkmaktadır:

1. Zenginlikleri, teknik seviyeleri ve hayat seviyeleri bakımından, kapitalist dünyada en yüksek yere geçmiş olan sömürgeci ve emperyalist devletler, bu zenginliği sadece kendi halklarının emeğini sömürerek değil, aynı zamanda sömürge ülkelerin ve bağımlı ülkelerin halklarını da sömürerek sağlamışlardır.

Bu gerçeği kimse inkâr etmemektedir. Nitekim, eski İngiliz başbakanı Winston Churchill, sömürgelerden gelen servet akımı hakkında şunları söylemişti: «Elimizde, öyle bir depo bulunmaktadır ki, bu depo bize, toplumsal güvenliğimizi, Avrupa'nın herhangi bir ülkesinin erişmiş olduğu toplumsal güvenliğin çok üstünde tutmamız imkânını sağlamaktadır.» Amerika'da yayınlanan «New York Times» adlı gazete 11 Ocak 1950 tarihinde şunları yazıyordu: «Avrupadaki yüksek hayat seviyesinin, belli bir ölçüye kadar, Asya'da ve Afrika'da bulunan ucuz ilkel maddelerle elemeğine dayandığından şüphe edilemez.»

2. Sömürgeciliğin ve emperyalizmin egemenliğinin bir de ters yüzü vardı. Madalyonun bu ters yüzü sömürge ülkelerin ve bağımlı ülkelerin yoksullaşması; ekonomik, teknik ve kültürel bakımdan geri kalmasıdır. 1960-1962'de 36 ülkede adam başına millî gelir 100 dolardı. 26 başka ülkede ise, adam başına millî gelir 100 ile 200 dolar arasında oynuyordu. Bu yıllarda, Amerika Birleşik Devletleri'nin adam başına millî geliri ise 2.000, Belçika'nınki 1.053, Fransa'nınki 1.087, İngiltere'-

nınki 1.150 dolardı. Ekonomik gelişme bakımından arada bu kadar büyük bir seviye farkının bulunuşu sömürgeci ve emperyalist sömürmenin bir sonucudur. *Bundan ötürü, eski sömürgelerin ve bağımlı ülkelerin geri kalmaş olmalarının sorumluluğu doğrudan doğruya sömürgeci ve emperyalist devletlere düşmektedir.* Bizce, bu gerçeğin anlaşılması ve kabul edilmesi, sömürgecilerin ve emperyalistlerin politik ve maddî sorumlulukları konusunda kendilerinden açık ve seçik bir biçimde talep edilecek şeylerin ileri sürülmesine sağlam bir temel teşkil edecektir.

Bu bakımdan, *Varış* bir olayı hatırlamak ilgi çekici olacaktır. 1922 C. nova konferansında emperyalist ülkeler Sovyet Rusya'dan şunları istemişlerdi: Çar hükümetinin ve geçici hükümetin yabancı devletler ve bu devletlerin uyrukları ile yapmış olduğu bütün malî sözleşmelerin kabul edilmesi; faizleri Sovyet Hükümeti tarafından verilmeyen yabancı iş sahiplerine tazminat verilmesi; millileştirilmiş yabancı mülkiyetlerin yabancı kapitalistlere geri verilmesi ya da kendileri için özel bir hukukî statü yapılarak bu kapitalistlerin bütün zararlarının tazmin edilmesi. Emperyalistlerin Sovyet Cumhuriyetinden istedikleri şeyler, yekûn olarak 18 milyar altın rubleye ulaşıyordu. Bu miktar bugünkü 17-18 milyar dolar demektir.

Sovyet delegasyonları bu şartların hepsini reddetti ve emperyalistlerden 30 milyar altın ruble talep etti. Maddî talepler bakımından karşılıklılık ilkesinin kabul edilmesi müzakere zeminini yaratacak biricik şey-

di. Sonunda emperyalistler millileştirilmiş olan yabancı mülkiyetler ve Çar hükümeti ile geçici hükümetin almış olduğu yıllık borçlar konusunda hiç bir şey elde edemediler.

Böylece, tarih, kendi halkına verilmiş zarardan ötürü, emperyalist ülkelere belirli somut (müşahhas) taleplerde bulunan yeni bir devletin ortaya çıktığını kaydetti.

2. EMPERYALİZM GELİŞME HALİNDEKİ ÜLKELERİ SÖMÜRMEYE DEVAM EDİYOR. SERMAYELER, BU ÜLKELERDEN EMPERYALİST ÜLKELERE AKIYOR.

Sömürgeciliğin politik baskı ve bağımlılık sistemi ortadan kalktığı halde, emperyalizmin eski sömürgelerini ve ekonomik bakımdan iyice gelişmemiş ülkeleri sömürmeye devam ettiğini görüyoruz. Gelişme halindeki ülkelerin sömürülmesinde en önemli rolü oynayan şey, emperyalistlerin bu ülkelere yaptıkları özel yatırımlardır. Gelişme halindeki ülkelere görülen ekonomik güçlükler, ekonomik gelişmenin ağır bir tempo göstermesi ve halkın düşük bir hayat seviyesi içinde yaşaması, emperyalist sömürmenin sonuçlarıdır.

Gerçeklere dayanmayan iddialar ileri sürmek durumuna düşmekten kaçınmak için resmî kaynaklardan örnekler verelim.

Birleşmiş Milletler Konferansı için Uluslararası Para Fonu'nun hazırladığı «Gelişme Halindeki Ülkelerde Görünmez Kalemelerin Ödeme Dengesinde Oynadığı

Rol» adlı belgede şu verilere rashiyoruz: 1961 yılında, gelişme halindeki ülkelerin ortak dış ödeme açığı, «Hizmetler» kalemi bakımından 4,1 milyar dolara ulaşmıştır. Bunun 1,9 milyarı ulaştırma masrafları, 0,3 milyarı sigortalar ve 2,9 milyar kadarı da yabancı özel yatırımlardır. 1961 yılında, bu yatırımların faiz ve temettü transferlerinin, gelişme halindeki ülkelerin «hizmetler» kaleminde görülen ödeme dengesi açıklarının %70'ini teşkil ettiğini unutmamak gerekir. Aynı yılın bütün ihracat hâsılasının %25'i bu açığı karşılamak için kullanılmıştır.

İstatistik verileri çözümlemeden (tahlilden) geçirirsek, gelişme halindeki ülkelerin «hizmetler» kaleminde gördüğümüz açığın tabii bir şey olduğunu söyleyebiliriz. Ortaya çıkan bu eğilim, durum böyle devam ettiği takdirde, dış borçlar yükünün gittikçe büyüyeceğini göstermektedir. Özellikle, yabancı özel yatırımların kârlarının, faizlerinin ve temettülerinin transferi bakımından bu yük daha da hızlı bir tempoyla büyümektedir.

Birleşmiş Milletlerin Ticaret ve Kalkınma Konferansını hazırlayan Komitenin Sekreterliği tarafından yayınlanmış bir başka raporda (E/conf. 46. RS. 12) şu satırlar yer almaktadır: «Gelişme halindeki ülkelerin görünmez kalemlerinde, kâr ve faizler en önemli yeri tutmaktadırlar. Bunlar, ihracat kârlarının gittikçe daha büyük bir kısmını yutmakta ve son yıllarda gelişme halindeki ülkelerin ödeme dengesinde büyük güçlükler ortaya çıkarmaktadırlar.»

Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Organizasyonunun 1962 yılı Kasım ayında yayınladığı «1961 yılında gelişme, yardım ve politika» adlı kitapçıkta, bu yatırımların (yani özel yatırımların) faiz ve temettülerinin sanayileşmiş ülkelere doğru akmasının bir çok ülkede aynı yıllardaki yeniden-yatırımların yekûnunu aşacak kadar önemli olduğu kabul edilmektedir. «Son yıllarda, yoksul ülkelere zengin ülkelere doğru özel yatırımların akışı çok büyük çapta olmuş ve politik çabalar sonunda önemli miktarlar da yoksul ülkelere geri çekilmiştir.»

«1959-1961 döneminde uzun vâdeli sermayelerin ve kredilerin uluslararası hareketi» adlı raporda (bu rapor Birleşmiş Milletler Sekreterliği tarafından hazırlanmıştır), net sermaye akışıyla ve kredilerle ilgili veriler bulduğumuz gibi 1959/1960 yıllarında yabancı döviz dönüşlerinde net faiz ve temettü ödemeleri ile ilgili rakamlar da buluyoruz: (Yüzde olarak)

Bölge	1959		1960	
	Dış kaynakların akışı	Dışarıya ödenen faizler ve temettüler	Dış kaynakların akışı	Dışarıya ödenen faizler ve temettüler
Afrika	9,6	9,5	4	11,0
L. Amerika	10,8	15,2	13,8	15,6
Orta-Doğu	17,4	21,4	18,0	22,7

Bu veriler bile, ele alınan bölgelerde bulunan ülkelerin emperyalist ülkelere, dışardan aldıklarından çok daha fazla bir haraç verdiklerini göstermektedir. Dışar-

dan sağlanan kaynakların içinden sosyalist ülkelerin payına düşen çıkarılacak olursa, emperyalist soygunculuğun ne ölçüde geniş olduğu daha iyi anlaşılır.

Brezilya'nın eski Plânlama Bakanı Dr. *Celso Furtado*, Birleşmiş Milletler Sekreterliğine sunduğu bir araştırmasında, Brezilya'nın dış borçları ile ilgili olarak şunları açıklamıştı:

1961 yılında ihracat tutarı 1 milyar 493 milyon, ithalât tutarı ise 1 milyar 292 milyondur; pasif dengesi (hizmetler kalemi) 361 milyon dolara, genel açık da 516 milyona ulaşıyordu.

Furtado şöyle yazıyor: «Brezilya'nın, 1961 yılında yeni borçlar almadan ve yeni sözleşmeler yapmadan borçlarını ödemeye kalkması ithalâtını 776 milyon dolara indirecek ve bu da memleketin ekonomik hayatı bakımından çok kötü sonuçların doğmasına yol açacaktı. 1962 yılında, durum daha da kötüleşti; borcun amortismanı ve kârların dışarıya transferi 564 milyon dolara yükseldi. Bu, ihracat tutarının %45'i demektir. Bütün bu harcamalar karşılanabilseydi, ithalâtın tutarı 1962 yılında 500 milyon doları geçmeyecekti.

Bu olaylar, bugünkü ithalât seviyesini bulunduğu yerde tutmak için bile (bu seviyede tutulmazsa ekonomik gelişmenin temposunu aynı hızla devam ettirmek imkânsız olur), dış borçlarımızın faiz hadlerini değiştirmek amacıyla büyük çaba harcamamız gerekli olduğunu göstermektedir.»

1961 yılında, bütün Lâtin Amerika ülkelerinin ih-

racat tutarının % 25'i, dış borçların ödenmesine yaramıştır. Hindistan ithalât tutarının aşağı yukarı % 15'ini dış borçlarının ödenmesi için harcar. Bununla birlikte dış borçlarının yükü gittikçe artmaktadır. Afrika ülkeleri de aynı güçlüklerle karşılaşmaktadırlar.

Demek ki, bir çok ülkede sömürgeciliğin ortadan kalkmış olmasına rağmen, bu ülkelerin gelişmiş kapitalist ülkelerin sermayeleri tarafından ekonomik bakımdan sömürülmesi olayı büyük çapta devam etmektedir.

Az gelişmiş ülkelerin sömürülmesi konusunda Amerika Birleşik Devletleri baş köşeyi işgal etmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nden ihraç edilen sermayeler, dünya halklarının çoğunluğunu haraca bağlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri Ticaret Bakanlığı'nın resmi verilerine göre («Survey of Current Business», Ağustos 1963), özel Amerikan şirketleri 1962'de 746 milyon dolar tutarında dolaysız sermaye ihraç etmişlerdir. Yabancı ülkelere yapılan dolaysız yatırımlardan elde edilen kârlar ise, aynı yılda 3 milyar 394 milyon dolara yükselmiştir. Bu miktarın 903 milyonu geri dönmeyen kârları (yeniden-yatırımlar) gerisi de kâr ve temettü şeklinde Amerika'ya dönen kazançları teşkil etmektedir. Böylece, Amerikan kapitalistlerinin, gelişme halindeki ülkelere yaptıkları yatırımlardan, 1962 yılında elde ettikleri net kâr 1 milyar 778 milyon lirayı bulmuştur. Bundan başka borçların verilmesi için yapılan ödeme (bütün ülkelerin) 1 milyar 283 milyon dolar sağlamıştır.

Gelişme halindeki ülkelere büyük miktarda ser-

mayenin geriye akışı, bu ülkelerin ekonomik kalkınmaları bakımından çok kötü etkiler yapmaktadır. Gelişme halindeki ülkelere her yıl kâr, faiz ve temettü şeklinde (yüksek ulaştırma masraflarından, fiyatlar yüzünden ortaya çıkan kayıplardan söz etmiyoruz bile), üç milyar doların dışarıya gitmesi, bu ülkelerin ekonomilerine ağır bir darbe indirmekte; kalkınma tempolarını yavaşlatmakta, halkın hayat seviyesini alçaltmakta ve bir yığın başka güçlük yaratmaktadır. Bu kaybın büyüklüğünü daha iyi anlamak için, aynı yılda (1961) bütün Afrika ülkeleri ihracatının 5,2 milyar tuttuğunu hatırlatalım. Demek ki, gelişme halindeki ülkelerin yabancı özel sermayeye verdiği haraç, bütün Afrika ihracatı tutarının % 60'ına eşittir.

Bu şartlar altında, bir ülkenin ekonomik hayatı hızla kalkındırılabilir mi? Hayır, hiç sanmıyoruz. *Bundan ötürü, gelişme halindeki bir ülkenin, ilk halletmesi gereken işin, kendi kaynaklarının yabancı tekellerin kasalarına akmasına son vermek olduğunu sanıyoruz.* Gelişme halindeki ülkelerin yağmalanmasına nasıl son vermek gerektiğini araştırmak ve bulmak ödeviyle karşı karşıyayız. Yoksa, zaten önemli sayılamayacak bir ekonomik gelişme temposunun gittikçe yavaşladığını göreceğiz. Sermayelerin kaçışı olayına son verilmezse, gelişme halindeki ülkelerin ticaret alanında gerçekleştirdikleri gelişmeler de onları ekonomik bakımdan kurtarmayacaktır.

Bugün ortaya çıkmış olan durumun nedenlerini şöyle özetleyebiliriz: 1. Gelişme halindeki ülkelere yaban-

cı teşebbüslerin yaptıkları dolaysız yatırımlardan yüksek kârlar istemeleri; 2. Gelişme halindeki ülkelerin almak zorunda olduğu borçlardan, emperyalistlerin tefecilik yoluyla elde ettikleri faizler; 3. Bu ülkelerde, yabancı sermayenin dışardan yeni sermayelerin gelmesiyle değil de, özellikle, yeniden yapılan yatırımlarla artması; 4. Yabancı sermayenin, gelişme halindeki ülkelerde halk yararına olan sosyal ve ekonomik reformları sabote etmesi.

3 Nisan 1962 tarihli *Financial Times* gazetesi, Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Organizasyonu Komitesinin, şu konularda endişelendiğini yazıyordu:

Kapitalistlerin verdiği bütün kredi ve borçların sadece % 18'i, % 2 ya da bundan daha az faizlidir.

Borçların % 7'sinde faiz haddi % 2 ile % 4 arasındadır.

Kredilerin ve borçların % 50'sinden fazlası % 4 ile % 6 faiz haddiyle verilmiştir.

Kredilerin ve borçların % 20'si, % 6 ya da bundan daha yüksek bir faiz haddiyle verilmiştir.

Demek ki, kredilerin ve borçların büyük bir çoğunluğunun (% 70), gelişme halindeki ülkelere yılda % 4 ya da bundan daha yüksek bir faiz haddiyle verildiğini görüyoruz. Kredi ve borçların yüksek faiz hadleri gelişme halindeki ülkeleri ağır bir yük altına sokmakta ve emperyalist tekellerin, başka ülkeleri ve halkları sö-

mürerek daha fazla zenginleşmelerini mümkün kılmaktadır.

Dolaysız yabancı yatırımlar, gelişme halindeki ülkeler için özellikle ağır bir yük teşkil etmektedirler. Bu çeşit yatırımlardan elde edilecek kâr seviyesi genel olarak anlaşmalar yapılarak belirlenmediği için, bu yatırımların kârları Devletlerin verdikleri borçların ve kredilerin seviyesini kat kat geçmekte hattâ özel kredilerin ve borçların sağladığı kârları bile geride bırakmaktadırlar. Dolaysız yatırımlarla sağlanan kârlar yılda % 20 ilâ % 25'i bulmaktadır.

Demek ki, bu yatırımların kabul ettirdiği şartlar içinde aslan payı yine bu yatırımlara gitmekte ve yabancı sermaye bu ülkelerin halklarını sömürerek zenginleşmek istemektedir.

3. YABANCI ÖZEL YATIRIMLARIN ŞARTLARI, GELİŞME HALİNDEKİ ÜLKELERİN EKONOMİK BAĞIMSIZLIĞI İLE BAĞDAŞAMAZ.

Aşağıda verdiğimiz Tablo, 1961 yılında, gelişme halindeki ülkelerin ödeme açığının nasıl teşekkül ettiğini göstermektedir.

1961 yılında görünmez kalemler itibariyle gelişme halindeki devletlerin dış hâsılat ve ödemelerinin yapısı (Milyon Dolar olarak)¹:

¹ Milletlerarası Para Fonu'nun «Gelişme Halindeki Ülkelerin Ödeme Dengesinde Görünmeyen Kalemlerin Oynadığı Rol» adlı raporuna dayanılarak hazırlanmıştır. Washington, 1963.

	Gelişme Halindeki Ülkelere Dönüş. (yeni- den-yatı- rılar hariç)	Gelişme halindeki ülkelerin ödemeleri	Denge	2-1 ilişkisi
1. Dolaysız Özel Yatırımlar	141,4	2.509,1	—2.367,6	+ 18 kere
2. Öteki Özel Yatırımlar (özellikle bir bakanlığa bağlı olanlar)	372,4	866,0	— 493,6	+ 2,3 kere
3. Devlet Kredi ve Borçları	1,115,0	680,2	+ 434,8	—0,6 kere
Toplam	1,628,8	4.055,2	2.426,4	2,5 kere

Bu Tablo, gelişme halindeki ülkelerin emperyalizm tarafından sömürülmesinde ,dolaysız yabancı özel yatırımların en önemli rolü oynadıklarını göstermektedir. Gelişme halindeki ülkelerin dolaysız özel yatırım kâr ve temettüleriyle ilgili transferi, bu ülkelere akan yeni sermayelerin 18 mislidir. Bir bakanlığa bağlı özel yatırımların da bu ülkeler için ağır bir yük teşkil ettiği görülüyor. Bu yatırımların faiz transferleri, gelişme halindeki ülkelere gelen yeni sermayelerin 2 ilâ 3 mislidir. Sadece devlet borç ve kredilerinin bu ülkelere az miktarda pozitif bir bakiye sağladığını ama bunun özel sermaye tarafından yapılan zararları telâfi etmekten çok uzak olduğu görülüyor.

Yine bu Tablo'dan şunu anlıyoruz: *Gelişme halindeki ülkelerin kaynaklarının dışarı akması meselesi, aslında dolaysız yabancı özel yatırım meselesidir.* Bundan ötürü, sözü geçen yatırımların tarihi ve taşıdığı ekonomik-politik özellikler üzerinde biraz durmak gerekir. Ayrıca burjuva ideolojisi ve propagandasının bu sermaye ihracını, gelişme halindeki ülkelerin menfaatlerine en uygun düşen ekonomik bağlantı olarak göstermeye çalıştığını da unutmamak gerekir. Bunu söyleyenler, dolaysız yabancı özel yatırımların, gelişme halindeki bir ülkede sınıflı tecrübe ve tekniğin yaygınlaşmasını sağlayacak biricik yol olduğunu ileri sürmektedirler.

Daha önce belirttığımız gibi, dolaysız yabancı yatırımlar, emperyalizmin çağında başlamışlardır ve hem sömürgeciliğin hem de sömürgelerin ve bağımlı ülkelerin sömürülmesi yoluyla zenginleşmenin ekonomik temelini teşkil ederler. Bu çeşit yatırımların hukukî temeli, sömürgelerin egemenliğini kabul etmeyen ve hem askerî hem de ekonomik kuvvete sırtını dayanmış olan keyfî sömürgeci yönetime uygun düşmekteydi. Dolaysız yabancı yatırımların hukukî statüsünün taşıdığı anlamı şöyle özetleyebiliriz: Bir sömürgece ya da bir bağımlı ülkede, yabancı bir şahıs, şirket ya da devlet tarafından kurulmuş olan bir teşebbüs, daima bu şahıs, şirket ya da devletin tasarrufundadır ve yabancı iş sahibinin yapmış olduğu masraflar kendisine bir kaç kere ödense bile bu durum yine değişmez. Demek ki böyle bir teşebbüsün yönetimi ve ekonomik politikası, yabancı mal sahibi tarafından belirlenmiştir. Başka

bir deyişle, sözü geçen teşebbüs, bu ülkede istisnâ bir durumda bulunuyor demektir. Oysa böyle bir durum, günümüzün devlet egemenliği kavramı ile bağdaştırmaz.

İngilizlerin, on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyılda, dolaysız yatırımlarla Hindistan'da kurmuş oldukları teşebbüsler bugüne kadar İngiliz sermayesinin malı olarak kalmışlardır. Oysa, ilk değer, bu fonları borç veren İngilizlere defalarca ödenmiştir. Ortada, İngilizlerin ilk kurdukları teşebbüslerden eser bile kalmamıştır. Çünkü, bu ilk teşebbüsler, içerde elde edilen ve orada kalan kârlar sayesinde tamamen modernleştirilmişler ve genişletilmişlerdir; bu modernleştirme ve genişletme için mal sahibi İngilizler tek kuruş harcamışlardır. Oysa, Londra'da oturan hisse senedi sahipleri Hindistan'dan kâr, faiz ve temettü almaktadırlar. Bu, gerçekten garip bir durumdur: Hindistan tarafından değeri bir kaç kere ödenmiş olan bir teşebbüs İngiliz sermayesinin malı olmakta devam etmekte ve Hint halkının sömürülmesini sağlamaktadır.

Belirli bir zaman için ve iyice belirlenmiş faiz hadleriyle alınan uluslararası ya da iki-yanlı devlet borç ve kredilerinin, gelişme halindeki ülkelerin menfaatlerine daha uygun düşeceği besbellidir. Bu çeşit borç ve krediler bakımından, bu borç ve kredileri alan ülkenin, esas borcunu amortise etmesinin ve önceden belirlenmiş faiz hadlerini karşılamasının imkânı vardır. Oysa dolaysız yatırımların ödenmesi bir türlü sona ermemek vasfını taşımakta ve bu yatırımların hesabını temizlemek mümkün olmamaktadır. Dolaysız yatırımlar, yatı-

rımın yapıldığı ülkeyi sonu gelmez bir bağımlılık haline düşürmekte ve ebedî bir borçlu haline sokmaktadır.

Yabancı yatırımların bir başka özelliği de; teşebbüslerin ve kimi zaman bütün bir sanayi kolunun yabancı sermayeye ait olması ve yabancılar tarafından yönetilmesi dolayısıyla, yabancı sermayenin egemen devletlerin işlerine burnunu sokması imkânını yaratmasıdır. Bir egemen ülkenin ekonomisi tamamen ya da kısmen yabancılar tarafından kontrol altında tutuluyorsa, bu ülkenin egemenliği sık sık ciddi imtihanlardan geçmek zorunda kalır. Bundan ötürü, eksiksiz ulusal bağımsızlık, sadece politik bağımsızlığı değil ekonomik bağımsızlığı da gerektirir.

Fabrikaların, maden ocaklarının, demiryollarının v.b yabancı sermayenin malı olması tehlikeli durumlar yaratır ve uluslararası çatışmalara sık sık yol açar. Emperyalist ülkeler, sermaye koydukları ve işlettikleri ülkelerde sık sık politik ve askerî müdahalelerde bulunurlar. Emperyalistlerin kendilerine ait sermayelerle ilgili menfaatleri korumak için neler yapabileceklerini en iyi gösteren örneklerden biri, Süveyş Kanalı'nı millîleştiren Mısır'a karşı Fransız-İngiliz-İsrail devletlerinin saldırımlarıdır. Bu konuda bol bol örnek verilebilir. Son örneklerden biri, yabancı sermayeyi Kongo halkı karşısında savunmak amacıyla, Amerika'nın ve Belçika'nın bu ülkeye yeniden saldırmalarıdır.

Egemen ülkeler arasında uluslararası yeni bir politika bağlantısı kurulması için, ülkelerin egemenliği ve

karşılıklı fayda temeline dayanan yeni bir uluslararası ekonomik bağlantı biçiminin ortaya konması gereklidir.

Gelişme halindeki ülkelerle, sosyalist ülkelerin kurmuş oldukları ekonomik bağlantılar eşitlik ilkesine dayanmaktadır. *Gelişme halindeki ülkelerin halklarının sömürülmesine katılan bir tek sosyalist ülke yoktur.* Sosyalist ülkelerin, gelişme halindeki ülkelere, ekonomik gelişme için verdikleri uzun vadeli devlet borçları ya da kredilerinin faizleri çok düşüktür: genel olarak, yılda % 2,5. Borçların ve kredilerin amortismanı herhangi bir parayla, ya da her zamanki ihracat mallarıyla ya da bu yardımla kurulmuş olan tesislerin ürettiği emtia ile yapılabilir. Sosyalist ülkelerin öteki bütün ülkelerle kurdukları ekonomik bağlantıların temelleri, eşitlik ve karşılıklı fayda ilkesi; başka ülkelerin işçilerine karışmamak ve ulusal egemenliklere mutlak olarak saygı duymak ilkeleridir.

Bundan dolayı sosyalist ülkeler ile gelişme halindeki ülkeler arasında kredi bağlantılarında herhangi bir genel mesele ortaya çıkmamaktadır. Sosyalist ülkeler, gelişme halindeki ülkelere dışarı doğru sermaye akımı olmasının sorumluluğunu üzerlerine almamaktadırlar. Somut (müşahhas) meseleler, her iki tarafın da menfaatleri gözönünde tutularak müzakerelerle halledilmektedir. Bundan ötürü, sosyalist ülkeler ile gelişme halindeki ülkeler arasında Batılı politikacıların gelişmeler bulmaya çalışmaları boşunadır.

Asıl önemli mesele, gelişme halindeki ülkelerin halklarını sömüren emperyalist devletlerin sermayeleri

ile gelişme halindeki ülkelerin ulusal menfaatleri arasındaki bağlantıdır. Bu meselenin kökü, gelişme halindeki ülkelerde, yabancı mülkiyet hakkı üzerine temellenen bir ekonomik sömürmenin mevcut oluşunda aranmalıdır.

Yabancı tekeller, gelişme halindeki ülkelere elde ettikleri kârlarla yetinmeyip, bu ülkelerin gerçek ve ulusal bir sanayi kurmalarını da engellerler. Yabancı tekeller, gelişme halindeki ülkelerin hükümetlerinin ekonomik faaliyetlere girişmelerini sadece kendi kazançları için bir tehlike olarak görmekle kalmazlar, aynı zamanda «kendi ülkeleri» için de bir tehlike olarak görürler. Çünkü, bu tekeller, genel olarak kendi ülkelerinin ekonomik hayatını ve savaş sanayiini normal bir biçimde işletmek için gerekli olan ilkel maddeleri sağlamaktadırlar. Bundan ötürü, gelişme halindeki bir ülkede bulunan yabancı şirketler, bu ülkenin uzun vâdeli kalkınma programları yapmasından hiç hoşlanmazlar. Ayrıca, bu çeşit ulusal kalkınma programlarını ilk fırsatta baltalamak için ülkenin içişlerine burunlarını sokarlar. Yabancı sermayenin güttüğü politikanın en temel özellikleri şunlardır: Gelişme halindeki ülkenin devlet sektörüne; sanayileşme ve plânlama programlarına; dış ekonomik kuvvetlerin kısıtlanmasına karşı düşmanlık göstermek. Bu ülkelerin ekonomik kalkınma planlarına karşı, yabancı tekellerin gösterdiği düşmanlığı açığa vuran çeşitli örnekler verilebilir.

İmalât sanayiinde, yabancı şirketler iş gördükleri sanayi kollarını tekelleri altına almak ve ulusal teşeb-

büsler ile rekabete girmek eğilimindedirler. Yabancı teşebbüsler yerli sanayiın çeşitli kollarının gelişmesini değil, hükümetin kurduğu yerli piyasayı egemenlikleri altına almayı isterler. Bütün bunlar, gelişme halindeki ülkelerin ekonomilerinde, yabancı özel sermayenin oynadığı rolü nesnel (objektif) bir şekilde anlamak gerektiğini göstermektedir.

Bugün, gelişme halindeki ülkelerde, yabancı özel sermayelerin önemi ve oynadığı rol hakkında iki eğilimin ortaya çıktığı görülüyor. Hükümetlerin ve kamu oyunun gittikçe daha fazla tuttuğu birinci eğilim, ulusal menfaatleri gözönünde tutarak, gelişme halindeki ülkede bulunan bütün yabancı özel sermaye faaliyetlerinin hükümet kontrolü altına sokulmasına ya da bu sermayelerin millileştirilmesine yönelmektedir.

Bu ülkelerde yabancı sermayenin sınırlandırılması ya da millileştirilmesinin gittikçe yaygınlaştığı görülüyor. Mısır, Seylan, Birmanya, Endonezya, Cezayir ve Mali gibi ülkeler, yabancı sermaye ve teşebbüslerinin millileştirilmesi için belli bir takım tedbirler almış bulunuyorlar. Bu millileştirme hareketinin, sadece dışarıya döviz kaçmasının önüne geçmekle kalmadığını, aynı zamanda ulusal sanayiın gelişmesine engel olan şeyleri ve tehlikeli rekabetleri de ortadan kaldırdığını biliyoruz. Başka ülkelerde, dışarıya yapılan kâr transferlerini sınırlamışlar ve yabancı yatırımları kontrol etmeye başlamışlardır. Bu davranışlar, dünyanın ilerici ve halktan yana kamu oyu tarafından anlayış ve sevgiyle karşılanmıştır.

Sözünü ettiğimiz eğilime karşı, az gelişmiş ülkelerde bulunan özel tekeller, emperyalist ülkelerin hükümetleri ve başlıca kapitalist ülkelerin kontrolü ve yönetimi altında bulunan uluslararası organizasyonlar, gelişme halindeki ülkelerde bulunan yabancı özel sermayenin durumunu sağlamlaştırmak için çalışmaktadırlar. Bunlar, aynı zamanda, gelişme halindeki ülkenin devlet sektörünün gelişmesine karşı da mücadele etmektedirler. Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası, Uluslararası Para Fonu gibi organizasyonlar, devlet teşekküllerine karşı duyulan güveni yıkarak millileştirmeyi gözden düşürmeye çalışmaktadır. Bu kurumların verdikleri krediler, her şeyden önce yabancı sermayeye bağlı teşebbüslerin finansmanını gözetmekte ve yabancı özel sermayeye elverişli davranan ülkelere yönelmektedir. Bu organizasyonlar, genel olarak, ulusal sanayiın ve özellikle ağır sanayiın gelişmesini sağlayan devlet teşebbüslerine kredi vermezler. Bundan ötürü, bu organizasyonların yardımına bel bağlayan gelişme halindeki ülkelerin hesapları gerçeğe uymamaktadır.

Her çeşit yabancı baskı ve sömürmeyi ortadan kaldırmak ve ekonomik bağımsızlığa kavuşmak isteyen egemen ülkelerin politik ve ekonomik amaçları ile uluslararası emperyalizmin amaçları arasındaki karşıtlık (çelişme), *gelişme halindeki ülkelerde bugün mevcut dolaysız yabancı yatırımların millileştirilmesini ya da başka bir yolla tasviye edilmesini* tarih bakımından kaçınılmaz bir durum olarak ortaya çıkarmaktadır. Gelişme halindeki ülkelerin sermayelerinin dışarı akması, bu ülkelerin ekonomik gelişmesini engellemekte, gelişme

temposunu yavaşlatmakta ve bu ülkelerin halklarının yoksullaşmasına sebep olmaktadır. Yabancı özel şirketler, gelişme halindeki ülkelere yılda 4 milyar dolar dan daha fazla bir miktar sızdırmaktadırlar. Dünya piyasasında kapitalist ülkelerle gelişme halindeki ülkelerin eşit-olmayan mübadelelerinden doğan kayıplar bunun içinde değildir. Dışarıya sermaye akımının önüne geçmeksizin gelişme halindeki ülkelerin ekonomik gelişmesinin temposunu hızlandırmak mümkün olamaz. Hattâ, sermayelerin dışarı akışı ekonomik gelişme temposunu yavaşlatabilmektedir. Bundan ötürü, gelişme halindeki ülkelerin ekonomik kalkınma problemi, bu ülkelerdeki yabancı sermayelerin millîleştirilmesi sorusunu ortaya çıkarmıştır.

Olaylar, bugünkü şartlar içinde, dolaysız yabancı yatırımların, gelişme halindeki ülkelere verdikleri zararların, sağladıkları faydalardan çok daha önemli olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı, ekonomik bakımdan, millîleştirme tepeden tırnağa haklı bir hareket tir ve politik bakımdan bu hareketin yapılması için gerekli şartlar iyice olgunlaşmıştır.

Dolaysız yabancı yatırımlar, sömürgeciliğin yaratmış olduğu bir şeydir. Gelişme halindeki ülkelere bulunan yabancı teşebbüsler, bu ülkelerin ekonomik sistemleriyle ilintili değildirler. Bu teşebbüsler, kapitalist ülkelerin yani metropollerin ekonomik ihtiyaçlarını tatmin etmek için kurumuşlardır. Cezayir Başkanı Ben Bella, *(Bu inceleme, Şubat 1965 tarihini taşımaktadır, Ben Bella, o tarihte Devlet Başkanı idi. — Çeviren)* 28 Eylül 1964'te Laghouat'da üçüncü petrol boru hattının

döşenmesi ile ilgili nutkunda, petrol şirketlerinin davranış ve düşünme tarzının, bu şirketlerin herhangi bir ülke içinde kapalı bir alan teşkil etmeleri durumu ile açıklanabileceğini belirtmişti. Gerçekten de, bu şirketler, Cezayir ekonomisi içinde tam bir ayırım yaratmak ve kendilerini Cezayir hükümetinin üstünde yer alan bir hukukî statüye sahip kılmak istiyorlardı. Daha doğrusu, bu şirketler, Cezayir ekonomisine gerçek bir yabancı katılma şeklinde bağlı bulunuyorlar ve aslında Cezayir'in ulusal zenginliklerini sömürerek kâr elde eden yabancı ekonomilerin içinde yer alıyorlardı.

Dolaysız yabancı yatırımlar, ulusal egemenliğe, ekonomik ve politik bağımsızlığa karşı saygı duyamazlar. Gelişme halindeki bir ülkede bulunan yabancı teşebbüslerin, Devlet içinde bir başka Devlet olduklarını söyleyebiliriz. Çünkü bu teşebbüsler, dışardan yönetilmekte ve bulundukları ülkenin kanunlarına boyun eğmemektedirler. Ayrıca, bu teşebbüslerin, yerli hükümet tarafından ekonomik bağımsızlığın sağlanması amacıyla alınan tedbirleri sabote etmek için, ülkenin içişlerine karıştıklarını da biliyoruz.

Gelişme halindeki ülkelerde bulunan dolaysız yabancı yatırımlar, yeni-sömürgeciliğin maddî (ekonomik) temelleridir. Bundan dolayı, yabancılardan bu ekonomik sömürme biçimini ve politik etki elde etme amacını, yani dolaysız yabancı yatırımları tasviye etmeden yeni-sömürgeciliğe karşı başarılı bir şekilde mücadele etmek mümkün değildir.

Millileştirme meselesi ve millileştirmenin ilkeleri:

bütün faktörler, yani daha önceden edinilmiş tecrübeler, eldeki kadrolar, sözkonusu olan yabancı şirketler ile mevcut bağlantılar, v.b. gözönünde tutularak hükümetler tarafından kararlaştırılır. Bazı gelişme halindeki ülkeler, karşılıklı olarak kabul edilebilecek şartlar esas alınmak üzere yabancı sermaye ile işbirliği yapmaya hazır olduklarını söylemişlerdir. Ne var ki, bu durumda, yabancı sermayenin, bu sermayeye istisnâî bir durum sağlayan bütün politik imtiyazlardan yoksun kılınması gereklidir. Yani, yabancı sermayenin, yatırılmış olduğu ülkenin menfaatlerine hizmet etmesi; bu ülkenin ekonomik sisteminin bir parçası olması ve yabancı bir devletin malı olmaktan çıkarılması gereklidir. Başka bir deyişle, yabancı teşebbüsleri, bulundukları ülkenin menfaatleri ile bir ve aynı şey haline getirmek zorunludur. Ülkenin menfaatleri ile yabancı teşebbüsün amaçları arasında aykırılık olmamalıdır. Yabancı sermayenin, gelişme halindeki bir ülkede yapabileceği iş, bu ülkenin tabii zenginliklerinin ortaya çıkarılmasında teknik bir rol oynamaktadır. Bu arada, yabancı teşebbüslerin faaliyetleriyle ilgili bütün politik ve uluslararası meseleler yerli hükümetin yetkisi dahilinde kalabilmelidir. Yabancı sermayenin kârı ise akla yakın bir had içinde kabul edilmelidir.

1964 yılı sonunda, Ben Bella, yabancı şirketler ile Cezayir arasındaki ekonomik bağlantılara temel teşkil edecek yeni şartlar hakkında çok ilgi çekici fikirler ileri sürmüştür. Petrol ve gaz rezervlerinin değerlendirilmesi bakımından, Cezayir'in, bu rezervleri yerinde işletmek şartıyla teklif kabul edebileceğini belirtmişti.

Cezayir, özellikle gaz ve petrol işletmelerinde, kendi öz gelişmesine katılmak isteyen yabancı sanayi teşebbüsleriyle bu katılmanın nasıl yapılacağını konuşmaya hazır. Cezayir ile öteki ülkeler arasındaki ticarî bağlar bakımından da, bu ülke (Cezayir), kendi topraklarında çalışan yabancı teşebbüslere ürünlerini akıtacakları sürüm alanları bulmaya yarayacak ve gelişmeleri için gerekli teknik ve malî avantajları sağlayacak tedbirlerin sınırları üzerinde konuşmaya hazırdır. Kısacası Cezayir'in tutumu şöyle özetlenebilir: İlkel (iptidai) maddelere ve özellikle gaz ile petrole karşılık sanayileşmeyi sağlama'. Ne var ki, yabancı şirketlerle Cezayir arasında karşılıklı faydalanmaya dayanan gerçek bir uyumun (ahengin) kurulabilmesi için, yabancı şirketlerin bu ülkedeki faaliyetlerinin, Cezayir'in ulusal menfaatinin gereklerine uymak zorunda olduğunu anlaması lüzumludur.

Özel sermaye, şartların yeniden gözden geçirilmesine karşı gelir ve bulunduğu ülkenin ulusal menfaatleri karşısında tutumunu bu menfaatlere uyduracak biçimde değiştirmezse ya da bu ülkenin ulusal ekonomisinin bir parçası haline gelmez ve menfaatlerine hizmet etmezse, o zaman, bu yabancı sermayenin mutlaka millileştirilmesi gerekir. Yabancı sermayelerin ve teşebbüslerin millileştirilmesi daha şimdiden başlamıştır ve gittikçe genişlemektedir. Yeni şartlar altında, yabancı teşebbüsler, tarihe aykırı ve gününü çoktan doldurmuş kurumlar olarak ortaya çıkmaktadırlar. Egemen ülkeler, aslan payını kendine alan bu çeşit yabancı özel sermayeleri kabul edemez ve benimseyemezler. Bu sermayelerin

gösterdikleri faaliyete karşılık, akıl almayacak kadar büyük kârları vermeyi de kabul edemezler. Gelişme halindeki ülkelerin kalkınması, dolaysız özel yatırımların sağladığı büyük kârların bir an önce tasviye edilmesini gerektirmektedir.

4. GELİŞME HALİNDEKİ ÜLKELERİN MENFAATLARI ULUSLARARASI ESKİ İŞBÖLÜMÜNÜN DEĞİŞTİRİLMESİNİ GEREKTİRİR.

Gelişme halindeki ülkelerin dünya piyasasındaki durumunun değişikliğe uğratılması meselesi (bu durum sömürgeci ve emperyalist baskı çağında ortaya çıkmıştır), bağımsızlığına yeni kavuşmuş bu ülkelerin ekonomik gelişmesi ile doğrudan doğruya ilintilidir.

Emperyalizm ve sömürgecilik, bugüne kadar ancak bir kaç ülkenin işine yaramış olan bir uluslararası işbölümü yaratmıştır. Emperyalizmin ve sömürgeciliğin uzun süren egemenliği, kapitalist dünyada, bir kaç metropolde modern büyük sanayiın temerküz etmesine ve eski sömürgelerle bağımlı ülkelere ise ilkel maddelerin üretilmesine yol açmıştır. Emperyalizm ve sömürgecilik, dünyayı, sanayileşmiş ülkeler ve ilkel maddeleri sağlayan ülkeler halinde; yani bir dünya şehri ile bir «dünya köyü» halinde; sömürenlerle sömürülenler halinde ikiye ayırmıştır. Gelişme halindeki ülkelerin bugünkü ihracatının % 90'ını, fiyatları sistematik olarak düşürülen ilkel maddelerin teşkil ettiğini söylersek, bu durumu yeterince açıklamış oluruz. Bu durumun devam etmesi, gelişme halindeki ülkelerin ekonomik kalkınma-

sına ciddî bir engel teşkil etmektedir. Bundan ötürü, sömürgecilik çağından artakalmış olan ve ancak bir kaç metropolün menfaatlerini sağlamaya yarayan eski ekonomik ilişkilerin yapısını değiştirmenin ve bütün ülkelerin, yani gelişme halindeki ülkelerin, sosyalist ülkelerin ve gelişmiş kapitalist ülkelerin menfaatlerini gözetten yeni bir uluslararası ticarî ilişkiler sistemi kurmanın zamanı gelmiştir.

Gelişme halindeki ülkeler için, yabancı paranın mobilizasyonu bakımından dış ticaret büyük bir önem taşımaktadır. Dış Ticaret bu ülkelerin teçhizat ve makine almaları için de gereklidir. Bundan ötürü, gelişme halindeki ülkelerin ticaret durumuyla ilgili şartların daha iyi hale getirilmesine karşı büyük bir ilgi duymalarına şaşmamak gerekir.

Gelişme halindeki ülkeler, pratik faaliyetlerinde, dünya piyasasında kendilerine de eşitlik tanınması ve yeni bir uluslararası işbölümünün gerçekleştirilmesi için mücadele etmektedirler. Birleşmiş Milletlerin Ticaret ve Kalkınma Konferansının toplanması bu mücadelenin önemli aşamalarından (safhalarından) biridir. Bu Konferans, sosyalist ülkeler ile gelişme halindeki ülkelerin ortak çabaları sayesinde toplanmıştı.

Bu Konferans'ta, toplantıya katılan ülkelerin büyük bir çoğunluğu, sömürgecilik çağından kalma eski ekonomik ilişkiler sisteminin artık yürüyemeyeceğini ve bundan dolayı yerine yeni bağlantıların konulması gerektiğini açıkça söylemişlerdi.

Konferans'ın kabul ettiği son kararın giriş'inde, ge-

lişme halindeki ülkelerin, kendi halklarının hayat seviyelerinin düzeltilmesi konusunda sorumluluğu üzerlerine aldıkları ama uluslararası yapıcı tedbirlerle (bu tedbirlerin ulusal egemenliğe saygı duyması şarttır) desteklenmediği takdirde bu ulusal çabaların büyük güçlüklerle karşılaşacakları belirtilmiştir. Bu tedbirlerin temeli, uluslararası ticaretin ve gelişmenin uluslararası işbölümünü değişikliğe uğratacak biçimde yürütülmesi ve *dünya üretimi ile ticaretinin gerektirdiği uyumu (ahengi)*, gerçekleştirerek, bu işbölümünün daha rasyonel ve âdil bir şekle sokulmasıdır. Uluslararası Birlik, bütün dünyanın ekonomik kalkınmasına yardımcı olmak için, ticaret ve gelişme alanında elbirliğiyle gerçekleştirilecek yapıcı bir genel politika gütmeye çağrılmıştır.

Konferans, 1964 yılında 23 Mart ile 15 Haziran arasında yapılmıştı. Birleşmiş Milletler'in bu Konferansında, bugünkü uluslararası işbölümünden zarar gören ülkeler için «daha rasyonel» ve âdil bir işbölümünün kurulması gerektiği ileri sürüldü. Emperyalizmin ekonomik sisteminin tasviye edilmesi uluslararası en önemli politik iş haline gelmişti.

Sosyalist ülkeler, gelişme halindeki ülkelerle birlikte uluslararası yeni ekonomik ilkelerin kurulması gerektiğini savundular. Konferansda, Sovyetler Birliği, Polonya, Çekoslovakya, başka sosyalist ülkeler tarafından da desteklenen bir teklif ileri sürdüler. «Uluslararası ticaret politikası ve ticaret bağlantılarının ilkeleri» adını taşıyan bu teklif, gelişme halindeki ülkelerin bir çoğu

tarafından ilgiyle karşılandı. Öte yandan, bu ülkeler de, uluslararası ekonomik bağlantıların düzenlenmesi konusunda ileri sürdükleri «ilkeleri» açıklayan bir tasarımı Konferans'a sundular.

Gelişmeye yararlı olacak uluslararası ticarî politika ve ticarî bağlantı ilkelerini ortaya koyması bakımından Konferansın başarılı olduğu söylenebilir. İşte ilkelerden bir kaçı:

— Ülkeler arasındaki ekonomik bağlantılar, devletlerin egemenliğine saygı, halkların kendi kendilerini yönetme hakları ve başka ülkelerin içişlerine müdahale etmemek temelleri üzerinde gerçekleştirilmelidir.

— Sosyal ve ekonomik yapıların değişik olması, ülkeler arasında fark gözetilmesine yol açmamalıdır.

— Her ülkenin öteki ülkelerle serbestçe ticaret yapma ve halkının refahını arttırmak için kendi zenginliklerini serbestçe kullanma hakkı vardır.

— Ekonomik gelişme ve sosyal kalkınma her uluslararası birliğin ortak bir işi olarak görülmeli ve refah sağlaması bakımından, ülkeler arasındaki barışçı bağlantıları sağlamlaştırmalıdır.

— Uluslar ve uluslararası ekonomi politikası, gelişme halindeki ülkelerin ve bütün dünyanın ihtiyaçlarına uygun düşen bir uluslararası işbölümünü gerçekleştirmeyi amaç edinmelidir.

— Birleşmiş Milletler Beyannamesine uygun olarak (bu Beyanname sömürgeleştirilmiş ülkelere ve halklara bağımsızlık tanınmasını öngörür) sömürgeciliğin tama-

men ortadan kaldırılması ve her çeşit sömürgecilik artışının tasviye edilmesi ekonomik gelişmenin ve tabii zenginliklerin işletilmesi konusunda egemenlik haklarının zorunlu bir şartıdır.

Birleşmiş Milletler'in Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nda kabul edilmiş olan ve *ülkeler arasındaki yeni ekonomik bağlantıların temelini teşkil etmesi gereken ilkelerin ve kararların* hepsini burada saymamız mümkün değil. Ama yukarıya aldıklarımız, bu ilkelerin amaç edindikleri şeyin, uluslararası ekonomik ilişkilerde bütün egemen devletlere hükmen eşitlik sağlamak olduğunu açıkça göstermektedir.

Sosyalist ülkelerin ticarî bağlantılar ve uluslararası ticaret politikası hakkında yapmış oldukları temel tekliflerin **hemen** hepsinin, gelişme halindeki yetmiş beş ülkenin teşkil ettiği gurup tarafından ileri sürülen ve uluslararası ticaret bağlantıları ile ilgili olan tekliflerin de ele alınmış ve gözönünde tutulmuş olması sadece bir tesadüf değildir. Bu fikir birliği, sömürgeciliğin artıklarına ve emperyalizme karşı yapılan mücadelede her iki tarafın menfaatlerinin müşterek olmasından doğmaktadır.

Batı ülkeleri ise, bu Konferansta, «ilkelere» ve alınan kararlara karşı genel olarak menfî bir tavır takınmışlardır. Bu, emperyalistlerin, sömürgecilik çağından artakalmış uluslararası bağlantı sistemini hâlâ sürdürmek istediklerini açıkça göstermektedir. Konferansta, yeni uluslararası bağlantıları düzenleyen on beş genel ilke kabul edilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, do-

kuz ilkeyi kabul etmemiş, ikisine karşı çekimser kalmış ve ancak dört ilkeyi desteklemiştir. Emperyalist ülkelerin, gelişme halindeki ülkelerin tekliflerine karşı nasıl davrandıklarını göstermek için bu örneği verdik.

Bizce, ekonomik kalkınmanın genişliği ve temposu, ner şeyden önce, yerli birikim kaynaklarının harekete getirilmesine ve sosyal-ekonomik reformların özelliğine ve derinliğine bağlıdır. Yabancı yardım, gelişme halinde bulunan bir ülkenin ekonomisini yeniden düzenlemek ve ekonomik gecikmesini ortadan kaldırmak konusunda ancak yardımcı olabilir. Bununla birlikte, sözü geçen ülkeler için yabancı yardımın yine de büyük önemi vardır. Yardım, gelişme halindeki ülkenin ulusal menfaatleri gözönünde tutularak, kabul edilmesi mümkün şartlarla verilmişse bu ülkenin ekonomik bağımsızlığını kolaylaştırabilir ve hızlandırabilir. 1954 yılından itibaren, sosyalist ülkeler, gelişme halindeki ülkelere düzenli olarak krediler ve borçlar vermişler; onlara kadroların yetiştirilmesi ve teknik işler bakımından yardım etmişlerdir. Böylece tecrübe edinmiş olan sosyalist ülkeler ekonomik ve teknik yardımın somut şartlarını belirlemişlerdir.

Gelişme halindeki ülkelerle yapmış olduğu işbirliğinden edindiği tecrübeye dayanan ve bu ülkelerin menfaatlerini gözönünde tutan Sovyetler Birliği, Birleşmiş Milletler'in Ticaret ve Kalkınma Konferansında şu somut teklifleri yapmıştır:

1. Devlet kredilerinin faiz hadleri yılda % 3'ü geçmemelidir. Uluslararası organizasyonların verdikleri

kredilerin de, verildikleri gelişme halindeki ülkenin yararına olmaları sağlanmalıdır.

2. Kredilerin amortismanından sağlanan para, yardımın yapılmış olduğu ülkeden emtia satın alınması, özellikle bu krediler sayesinde kurulan teşebbüslerin ürettiği emtianın satın alınması suretiyle kullanılmalıdır.

Bu iki teklif Konferans tarafından kabul edilmiştir.

Mogolistan Cumhuriyeti delegesinin ekonomik ve teknik işbirliği ilkeleri ile ilgili olarak yaptığı teklifin kabul edilmesi için Sovyetler Birliği ve sosyalist ülkeler gayret sarfetmişlerdir. Teklifler şunlardır:

a) Sanayi işletmeleri kurulmasına yardım ederken, çeşitli maddeler için en elverişli (optima) üretim hacmi belirlenmeli ve bu, ekonomik bakımdan yani gelecekteki üretim hacminin azamî ölçüde artması gerektiği düşünülerek ve sürüm meselesi gözönünde tutularak yapılmalıdır.

b) Gelişme halindeki ülkenin teklifi üzerine, gelişmiş ülke uygulanacak olan projelerin iyi bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için elinden gelen her şeyi yapmalıdır. Bunun için, ilk çalışma döneminde işletme uzmanlarını hemen göndermeli ve üretim teknolojisi ile ilgili teknik dokümantasyonu ve sırları bildirmelidir.

c) Uygulama dönemine geçilince, yerli uzmanlardan mümkün olduğu kadar çok kimseyi bu işe katmak ve yerli mühendis, kalifiye işçi ve teknisyen kadroları

nın, kurulan işletmelerin ihtiyacını karşılayacak ölçüde yetiştirilmesini sağlamak.

d) Gelişme halindeki ülkeyle anlaşarak, belli bir süre uluslararası standartlara en fazla uyan yedek parçaların sağlanması ya da işletme çalışmaya başlayınca faaliyetinin kesintiye uğramaması için bu yedek parçaların gelişme halindeki ülkenin içinde yapılmasını sağlamak için yardımda bulunulması.

e) Yerli montaj, konstrüksüyon ve inceleme organizasyonlarının kurulmasına ve bunlar için gerekli yerli kadroların yetiştirilmesine yardım etmek.

f) Gelişme halindeki ülke talep ettiği zaman, işletmelerle ilgili bilimsel ve teknik işlerle gerekli sınaî tecrübe hakkında bilgi vermek ve işlemekte olan li sınaî tecrübe hakkında bilgi vermek ve işlemekte olan tesisler için gerekli olan teknik okulların ve sınaî tecrübenin yaratılması için bu ülkelere yardım etmek, ayrıca çeşitli bilim ve teknik kolları için özel teknik okullar ve araştırma organizasyonları (merkezleri) kurmak konusunda yardımda bulunmak.

g) Gelişme halindeki ülkenin uzmanlarına ve kalifiye işçilerine, kendi sanayi kollarındaki teknik işleri ve sınaî tecrübeyi öğretebilmek için, gelişmiş ülkenin bu sanayi kollarındaki fabrika ve tesislerinde görgülerini arttırma imkânını sağlamak.

h) Gelişme halindeki ülkeye, en iyi şartlarla, bu ülkenin işletmelerinde kullanılmak üzere bütün teknik dokümantasyonu, yeni teknik usullerle ilgili bilgileri ve üretim tecrübelerini iletmek.

i) Gelişme halindeki ülkenin talebi üzerine, bu ülkeye yeni teknik usullerin organize edilmesi ve öğrenilmesi işinde fikir danışılmak üzere uzmanların gönderilmesi ya da bu ülkede bulunan işletmelerin üretim metodu tekniğinin mükemmelleştirilmesi için uzman gönderilmesi.

Her şeyden önce gelişme halindeki ülkelerin menfaatini gözönünde tutan ve sosyalist ülkeler tarafından ileri sürülen bu teklifler, Batı ülkelerinin menfi bir tavır takınmalarına rağmen, gelişme halindeki ülkelerin ve sosyalist ülkelerin oyları sayesinde kabul edilmişlerdir.

Sovyetler Birliği'nin ve öteki sosyalist ülkelerin, gelişme halindeki ülkelerle kurdukları ilişkilerde, yukarda sözü geçen ilkelere uygun olarak hareket ettiklerini belirtmek gerekir. Sosyalist ülkelerin daha önceden uyguladıkları bu ilkelerin, Konferans'ta uluslararası evrensel ilkeler olarak kabul edilmeleri, sosyalist ülkelerin gelişme halindeki ülkelerle kurdukları ilişkilerde bu ülkelerin ulusal menfaatlerini gözönünde tuttuklarını açıkça gösterir. *Sosyalist ülkeler ile gelişme halindeki ülkeler arasında eskiden beri süregelen ilişkilerin Konferans tarafından kabul edilmesi, uluslararası yeni bir ilişki sisteminin ve yeni bir işbölümünün, emperyalist ülkeler ile sömürgeler arasında kurulmuş olan ilişkileri yenilgiye uğrattıklarını da gösterir.* Gelişme halindeki ülkelerin sırtına ağır bir yük gibi çöken dış borçların ödenmesi meselesi, ancak başka devletlerin verdikleri borç ve kredilerin faiz haddinin indirilmesiyle halledilebilir.

Bir çok Asya ve Afrika ülkesinin ekonomik kalkın-

ma planları yaptıkları şu günlerde, iki-yanlı ticarî anlaşmalar yapılmasının, uluslararası ticarî şekillerin en faydalısı ve işeyararı olduğuna inanıyoruz. Bu uluslararası bağlantı şekli, sosyalist ülkeler ile gelişme halindeki ülkeler arasında yaygın bir hal almaktadır.

Gelişme halindeki ülkelerin, ilkel madde fiyatlarında ve talebinde ortaya çıkan dalgalanmalardan ötürü büyük güçlüklerle karşılaştıklarını biliyoruz. Teslim edilen mal hacminin ve fiyat seviyesinin, bu malı sağlayanların ve tüketenlerin menfaatleri üzerine temellendirerek yapılacak uluslararası ticarî stabilizasyon anlaşmalarının, bu güçlüğü ortadan kaldıracığına inanıyoruz. Ülkelerin büyük bir çoğunluğunun ekonomilerini planladıkları bir çağda, uluslararası ekonomik ilişkileri de düzenlemek mümkün ve gereklidir. Dünya piyasasını uluslararası ticarî stabilizasyon anlaşmaları ve iki-yanlı anlaşmalar sistemi ile düzenli bir hale sokmanın gelişme halindeki ülkelerin menfaatlerine uygun düştüğünü söyleyebiliriz. Emperyalist devletlerin menfaatlerine uygun düşen uluslararası eski ekonomik ilişkiler yapısının tasviye edilmesi ve bütün ülke guruplarının menfaatlerini gözeten yeni bir ilişkiler sisteminin yaratılması ancak bu şekilde mümkün olabilir.

5. GELİŞME HALİNDEKİ ÜLKELERDE GÖRÜLEN SOSYAL VE EKONOMİK REFORM EĞİLİMİ

Gelişme halindeki ülkelerin bugünkü ekonomik meselelerini incelerken, bu ülkelerin hangi şartlar altında bağımsızlıklarını elde etmiş olduklarını ve uzun

şüren bir sömürgecilik çağından sonra nelerle karşılaş-
tıklarını da incelemek gerekir.

Eski sömürgeler politik bağımsızlıklarını şu şartlar
içinde kazanmışlardır:

a) Metropoller ile sömürgeler arasındaki ekono-
mik gelişme seviyesi önemli bir ölçüye varmıştı. Bir
«dünya köyü» halinde bulunan bu sömürgelerde mo-
dern sanayi dediğimiz şeyden eser yoktu. Afrika ülke-
lerinin çoğunda, bağımsızlık arefesinde adam başına
millî gelir 100 dolardan azdı¹

b) Gelişme halindeki ülkelerde ilkel madde üre-
timi hacmi, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki talebi aşma-
ya bağlamış ve bu durum gelişme halindeki ülkelerde
üretilen ilkel maddelerin fiyatlarında sistematik bir dü-
şüşün ortaya çıkmasına ve böylece ithal edilen emtia-
nın fiyatında yükseliş görülmesine yol açmıştı.

c) Gelişme halindeki ülkelerin ekonomileri dün-
ya piyasasına doğrudan doğruya bağlıydı ve piyasa de-
ğişiklikleri bu ülkelerin ekonomilerini doğrudan doğ-
ruya etkiliyordu. Bağımsızlığın elde edilmesinden son-
ra, bütün bu gerçekler gelişme halindeki ülkelerin eko-
nomileri bakımından birer mesele olarak ortaya çıkmış-
lardı. Genç ülkelerin halletmek zorunda kaldıkları me-

¹ 1960-62 yıllarında gelişme halindeki çeşitli ülkelerde adam
başına millî gelir şöyleydi (dolar) : Orta Afrika Cumhuriyeti 68,
Çat 53, Kongo 59, Dahomey 72, Moritanya 69, Nijerya 77, Sierra
Leone 97, Somali 55, Tanganika ve Zanzibar Birleşik Cumhuri-
yeti 56, Togo 64, Yukarı-Volta 40, Malawi 44, Gine 71, Kenya 74,
Mali 60, Sudan 87, v.b...

seleler arasında, ekonomik ve kültürel gerikalmışlığın ortadan kaldırılması; sömürgeciliğin bıraktığı ekonomik yapının reorganize edilmesi, ve bu ülkelerin kendi durumlarının; uluslararası işbölümündeki yerlerinin değiştirilmesi gibi meseleler bulunmaktadır. Gelişme halindeki ülkeler, emperyalizmin şiddetli bir direnme göstermesine rağmen bu reorganizasyonu gerçekleştirmek zorundadırlar. Egemenliğine yeni kavuşmuş ülkelerin kalkınma plânlarına emperyalistlerin nasıl karşı durduklarını gösteren bir çok örnekler vardır.

Eski sömürgelerin ve bağımlı ülkelerin ekonomik yapısını değişikliğe uğratmak aslında derin bir devrimci hareketi dile getirir. Ekonomik bağımsızlık olmaksızın, politik bağımsızlığı sağlamlaştırmak mümkün değildir.

Politik bağımsızlık elde edildikten sonra bu ülkeler, topluma ne gibi sosyal ve ekonomik bir yapı kazandıracakları ve hangi gelişme yolunu seçecekleri konusunda karar vermek zorundadırlar.

Demokrat devrimcilerin iktidara gelmiş olduğu ve hem politik hem de ekonomik bağımsızlığın gerçekleştirilmeğe çalışıldığı ülkelerde, halklar kapitalizmin ve emperyalizmin kötü etkilerinden kendilerini kurtaracak olan bir yolu yani kapitalist olmayan yolu seçmişlerdir. Genç ülkelerin kapitalist yolla kalkınamayacağı düşüncesine biz de katılıyoruz. Kapitalizmin, Asya ve Afrika ülkelerinin karşılaştığı meseleleri çözemeyeceğinden eminiz.

Kapitalist-olmayan yol nedir? Bu konuda çeşitli dü-

sünceler ve görüşler ileri sürülmüştür. Biz bunlardan, Asya ve Afrika ülkelerinin kapitalist-olmayan yolunu karakterize eden belli bir takım özellikler çıkarmanın mümkün olduğunu sanıyoruz.

Kapitalist-olmayan yolun amacı, sosyalist bir toplumun kurulması; eski sömürge ve bağımlı devletlerin ekonomik gecikmesinin hızla ortadan kaldırılması; eski uluslararası işbölümüne son verilmesi ve kapitalist ilişkilerin gelişmesini engellediği gibi toplum sınıflarının farklılaşmasına da set çeken toplumsal şartların yaratılmasıdır.

Uluslararası planda, kapitalist-olmayan yol olumlu tarafsızlık denilen politik davranışı gerektirir. Yani olumlu tarafsızlık demek emperyalizme ve yeni-sömürgeciliğe karşı aktif şekilde mücadele etmek demektir. İdeolojik planda ise, üretim araçlarının özel mülkiyetine dayanan kapitalizmin reddedilmesi ve ekonomik hayatta kamu sektörünün kuvvetlendirilmesi söz konusudur.

Ekonomik alanda, kapitalist-olmayan yolun şu özellikleri taşıdığı görülür:

a) Ülkenin ekonomisi bakımından, özel sektör, Devletin kontrolü altında bulundurulur; ekonomide şahsî teşebbüs sınırlandırılmıştır.

b) Ekonomide Devlet sektörünün gelişmesine ve sağlamlaşmasına öncelik tanınmıştır.

c) Ekonomik ve sosyal kalkınma planlaması Devletin politikası haline gelmiştir.

d) Tarımında, köy kooperatiflerinin ve Devlet işletmelerinin gelişmesi teşvik edilir.

e) Ulusal ekonomik kalkınma planında ülkenin sanayileştirilmesi öncelik kazanır.

f) Tek yanlı gelişmenin (monoculture) tasviye edilmesi ve üretimde çeşitliliğin sağlanması Devletin işlerinden biri olur.

g) Bilimsel ve teknik gecikme ortadan kaldırılır; ulusal kadrolar hızla yetiştirilir.

h) Ülkeyi yabancıların etkisinden ve iç işlere müdahale etmelerinden kurtarmak ve böylece ekonomik bağımlılığa son vermek için yabancı sermayenin faaliyetleri sınırlandırılır.

i) Bütün ilkel madde kaynakları üzerinde ve ülkenin her yerinde yapılan faaliyetlerde hükümetin mutlak egemenliği sağlanlaştırılır.

j) Bütün yabancı ülkelerle kurulan ekonomik bağlantılarda, eşitlik temeli üzerinde yeni ilkeler ileri sürülür ve bunlara göre hareket edilir.

k) Gelirlerin bölüşümü konusunda, halkın çeşitli grupları arasında bulunan ekonomik eşitsizliği tasviye etmek ve sömürgecilik devrinden kalmış eski imtiyazlarla sınıf yapılı toplumun sonucu olan kalıntılar (özellikle aşiret beyliği kurumu) ortadan kaldırılır.

l) İstilâ politikaları ve başka ülkelerin ya da halkların sömürülmesi mahkûm edilir.

Politik bakımdan, kapitalist olmayan yol, kastların,

klanların ve feodal yapının tasviye edilmesi ve halktan yana ulusal partilerin desteklemesiyle ulusal demokrasinin gerçekleştirilmeye çalışılması şeklinde dile gelir.

Görüldüğü gibi, kapitalist-olmayan yol ülkeyi, kendi içinde kapitalizmin gelişmesinden korumamakta ve bundan ötürü emperyalizmin etkisi altında kalabilme ihtimalini tamamen ortadan kaldırmamaktadır. Bu dönem iki temel eğilim arasındaki çatışmayı dile getirir: Bu eğilimlerin biri sosyalizme, öteki kapitalizme yönelmiş olan akımdır. Kapitalist bağlantılar, sosyalist bağlantıların yanı başında mevcut oldukça bu böyle sürüp gidecektir.

Gelişme halindeki ülkelerde ekonomik menfaatleri olan emperyalist kuvvetler, bu mücadeleyi derinden derine etkilerler. Son yıllarda, yabancı şirketlerin ve yabancı sermayenin, bağımsız ülkelerin içişlerine müdahale ettikleri sık sık görülmüştür. 1962 yılında, Fransızlar, Mısır'da bu ülkenin başkanı aleyhine bir komplo hazırladılar. Seylan ve Cezayir'de petrol tekelleri, hükümetin aldığı kararları sabote etmekten geri kalmıyorlar. Endonezya'da İngiliz sermayesi hükümete açıkça muhalefet etmektedir. Arjantin'de Amerikan petrol tröstleri, hükümetin petrolle ilgili gayri meşru anlaşmaları haklı olarak açığa vurmasına karşı gelmişlerdi. Brezilya'da, Amerikan sermayesi başkan Goulard aleyhine bir komplo hazırlayarak uygulamış ve isyancıları açıktan açığa desteklemiştir. Bu konuda daha birçok örnek verilebilir. Ama, ülkelerinin ekonomisindeki kapitalist-olmayan unsurları sağlamlaştırmak ve çoğaltmak iste-

yen bağımsız devletlerin politikalarına karşı, tekelci sermayenin nasıl davrandığını şu verdiğimiz örnekler bile yeterince göstermektedir.

Bundan ötürü bağımsızlığını gerçekten sürdürmek isteyen halklar, yabancı sermayenin kendi ülkelerindeki faaliyetlerini sınırlamak yolunu seçmişlerdir. Yabancı sermaye direnmeye kalkışırsa o zaman tamamen tasviye edilmesi yoluna gidilmektedir.

Ekonomik yapının reorganize edilmesi ve uluslararası yeni bir işbölümünün gerçekleştirilmesi konusunda yapılan mücadelede, gelişme halindeki ülkelerin devlet otoritesine, halkın desteğine, ve halkı temsil eden ilerici partilere dayandıkları görülüyor. Bu ülkelerde, politik iktidar, ekonomik gelişmenin ve uluslararası yeni işbölümünün gerçekleştirilmesini sağlayan bir vasıta olarak kullanılıyor. Bir zamanlar, yine metropolün politik iktidarına dayanarak, emperyalistler, ekonomilerini metropollerin hizmetine soktukları ve boyunduruk altına aldıkları ülkelerin eski toplumsal yapısını değişikliğe uğratmışlardı. Bugünkü yeni şartlar içinde, devlet kuvveti, gelişme halindeki ülkelerin halkları tarafından, emperyalist monopollerle metropollerin bu ülkelerle kurmuş oldukları tek-yanlı ekonomik bağımlılığı tasviye etmek için kullanılmaktadır. Gelişme halindeki ülkelerin bir çoğunun ekonomik programında, en büyük önem ve öncelik devlet sektörünün gelişmesine verilmiştir. Ekonomik sömürgeciliği kuran aynı kuvvet, şimdi, sömürgeciliğin doğurmuş olduğu ekonomik sonuçların ortadan kaldırılması için kullanılmaktadır. Hayatın diyalektiği işte böyledir.

Yabancı sermayenin ve güttüğü politikanın, ekonomide devlet sektörünü kuvvetlendirmeğe çalışan gelişme halindeki ülkelerin hükümetleri tarafından gösterilen faaliyetlerle çatışmaması ve uzlaşmaz bir hale düşmeme- si imkânsızdır. Yabancı sermaye, gelişme halindeki bir ülkeyi kalkındırmak için yapılması şart olan sosyal ve ekonomik reformlara karşı şiddetle direnir ve bu ülkenin, yeni-sömürgeciliğin baskısından ve uluslararası sömürme sisteminden çıkarması için elinden geleni yapar.

Bu durumda, gelişme halindeki ülkelerle sosyalist ülkeler arasındaki yakın işbirliği özel bir önem kazanmaktadır. Gelişme halindeki ülkelerle ticaret yapmaya ve bu ülkelere mümkün olan her çeşit ekonomik ve teknik yardımı yapmaya hazır sosyalist ülkelerin bulunuşu, emperyalistlerin sınaî teçhizat, bilimsel ve teknik keşifler, borç ve kredi sağlayabilecek biricik kuvvet olmak vasfını kaybetmelerine yol açmıştır. Emperyalistlerin tek başlarına egemenlik kurdukları ve her istediklerini yaptırdıkları devir Asya ve Afrika'da artık son bulmuştur.

6. GELİŞME HALİNDEKİ ÜLKELERLE SOSYALİST ÜLKELER ARASINDA TİCARİ BAĞLANTILARIN GELİŞMESİ

İhracat maddelerinin sürümü gelişme halindeki birçok ülkenin en önemli meselesidir. Sovyetler Birliği ve sosyalist ülkeler gelişme halindeki bütün ülkelerle ticari bağlantılarını geliştirmektedirler. Sovyet ekonomi bilgilerinin tahminlerine göre, Sovyetler Birliği ile gelişme halindeki ülkeler arasındaki mübadeleler 1963'ten 1980'e kadar şu oranlarda artacaktır:

Kalemler	Birim	1963	1970	1980
1. Sovyetler ile Gelişme Halindeki Ülkeler Arasında Genel Emtia Mübadelesi	Milyon Ruble	1,480	3,300	10,000'den fazla

Gelişme Halindeki Ülkelerden Gelen Belli Bir Takım Tropikal Ürünlerin İthalı

2. Kakao Çekirdeği	Milyon	54	120	360
3. Kahve	Ton	29,1	60	120
4. Narenciye	•	60,1	180	750
5. Tatlı ve esans yapımında kullanılan Hindistan cevizi ve palmye yağları ve başka yağlar	•	212	300	1000

Ayrıca, Sovyetler Birliği, gelişme halindeki ülkelerden yaptığı pamuk, elyaf, Hint lifi, yün, çay, muz, baharat, maden cevheri sanayii ürünleri ve kimya sanayii için gerekli ilkel maddeler ithalâtını fazlalaştıracaktır. Sovyetler Birliği, bu ülkelere verdiği kredilerin ödemesiyle ilgili ticarî anlaşmalarının gereğince, gelişme halindeki ülkelerden satın aldığı mamul ve yarı-mamul eşyanın miktarını da artıracaktır.

Sosyalist ülkeler de, gelişme halindeki ülkelerden yaptıkları mamul ve yarı-mamul eşya ithalâtını artırmak konusunda anlaşmaya varmışlardır. Bu anlaşmalar gereğince, sosyalist ülkeler şunları yapmaya hazır olduklarını bildirmişlerdir:

— Kendi uzun vâdeli planlarında, gelişme halindeki ülkelerden yapacakları mamul ve yarı-mamul eşya itha-

lâtını artırmayı mümkün kılacak tedbirleri almak.

— Gelişme halindeki ülkelerden ithal edilen emtiaya uygulanan gümrük tarifelerini kaldırmak. Bu sözleşmeye uygun olarak Sovyetler Birliği, gelişme halindeki ülkelere ithâl edilen emtiadan alınan giriş vergisini kaldırmıştır.

— İthalâtı etkilemesi mümkün olan her kararda, gelişme halindeki ülkelerden yapılan ithalât (kendi özel dış ticaret sistemi içinde) lehine tedbirler almak ve böylece gelişme halindeki ülkelere yapılan ithalâtın artmasına yol açmak. Gelişme halindeki ülkeler ise, kapitalist ülkelere sağladıklarından daha az avantajlı olmayan şartları, sosyalist ülkelere sağlayacaklardır.

— Sosyalist ülkeler, ticaretin gelişmesine en yararlı tedbirlerden biri olması dolayısıyla karşılıklı emtia alış-verişini belirleyen uzun vâdeli anlaşmalar sistemini geliştirecek ve tamamlayacaklar. Bu tedbirlerin özellikle, gelişme halindeki ülkenin mamul ve yarı-mamul maddeler ihracatının artmasına ve böylece bu ülkelerin ekonomik plan ve programlarının uygulanmasına yararlı olacağı besbellidir.

Sosyalist ülkeler şunları yapmaya da hazır olduklarını bildirmişlerdir:

— Gelişme halindeki ülkelere verdikleri kredilerin amortismanından elde edilen paranın yine gelişme halindeki ülkelerin ürettikleri emtianın (mamul ve yarı-mamul eşya dahil olmak üzere) ve özellikle krediler yardımıyla kurulmuş olan fabrika ve tesislerin yaptıkları emtianın satın alınmasında kullanılması. Ödeme emtia

olarak yapılamadığı zaman, ilgili ülkeler arasında başka bir amortisman vasıtası tesbit etmek.

— Belli bir takım ürünlerin kooperatizasyonu için gelişme halindeki ilgili ülkelerle işbirliği yapmak ve özellikle bu iş için uzun vâdeli anlaşma ve sözleşmeler yapmak; gerekli teknik yardımı sağlamak.

— Anlaşmaya katılanların hepsi bakımından aklı yakın bulunduğu takdirde iki-yanlı değil, çok-yanlı ticarî bağlantılar kurmak. Sosyalist ülkeler, çok-yanlı ticarî ilişkilerin ve ödemelerin gerçekleştirilmesi yoluyla uluslararası ticaretin genişleyip normalleşeceğini bilmektedirler.

— Planlı ekonomisi olan ülkeler arasında kredi soldarının transferini yavaş yavaş kolaylaştıracak olan tedbirlerin alınması. Bu çeşit transferlerin yararlı olduğunun ilgililer tarafından kabul edilmesi bu tedbirlerin alınmasının ilk şartıdır.

Sosyalist ülkeler, gelişme halindeki ülkelerin sosyalist ülkelere yaptıkları ihracatın artmasının gelişme halindeki ülkelere yapılan ihracatın gelişmesiyle birlikte yararlı bir biçimde kullanılabileceğini anlamışlardır.

Sosyalist ülkeler, ilgililerin rızası olmadan, gelişme halindeki ülkelere satın alınmış emtiayı yeniden ihraç etmemeyi kabul etmektedirler.

Ticarî ilişkilerle ilgili olan bu tasarıların gerçekleştirilmesi, gelişme halindeki ülkelerin eski metropollere olan bağlantılarını daha hızla ve daha başarılı bir biçimde tasviye etmelerini, ihracatı çeşitlendirmelerini,

istikrarlı fiyatlarla yapılacak ihracata yine istikrarlı sürüm piyasaları bulmalarını mümkün kılacaktır. Gelişme halindeki ülkelerin Sovyetler Birliği ve sosyalist ülkeler ile aralarındaki ticarî ilişkileri geliştirmeleri, ekonomik kalkınma için gerekli kaynakların birikimini hızlandıracaktır.

Bütün bu söylediklerimizden şu sonucu çıkarabiliriz: Gelişme halindeki ülkelerin emperyalist ülkelerle aralarındaki ilişkiler krizli bir döneme girmiş ve eski sömürgelerle bağımlı ülkelerin sömürülmesine zemin teşkil etmiş olduğu halde sosyalist ülkelerle kurulan ekonomik bağlantılar başarılı bir biçimde gelişmiş ve gelişme halindeki ülkelerin ulusal ekonomilerinin kuvvetlenmesine hizmet ettiği gibi karşılıklı fayda da sağlamıştır.

ULUSAL KURTULUŞ HAREKETİNDE YENİ BİR AŞAMAYA DOĞRU

Mısır Delegasyonunun Raporu

Çağımız, ulusal kurtuluş çağı; sömürge imparatorluklarının bir daha canlanmamak üzere yıkılması ve tut-saklık altında yüzyıllar geçirmiş halkların uyanış çağıdır.

Afrika'nın ve Asya'nın büyük uluslarının belli bir süre için belini bükmüş olan bu kasvetli çağ, eşitlik ve kurtuluş akımının silip süpüreceği ve kötü bir hatıra haline getireceği bir çağdır.

Bununla birlikte, bu yeni çağın ancak eşğinde bulunduğumuzu ve önümüzdeki yolun uzun ve güç bir yol olduğunu unutmamak gerekir. Elde ettiğimiz zaferlerin ardından; bizi daha başka zaferler ve daha önce yaptığımız mücadelelerden daha acı mücadeleler ve eskilerden daha şerefli savaşlar bekliyor.

Bu zaferler, mücadeleler ve savaşlar çeşitli alanlarda ortaya çıkıyor ama onların gerçek alanı ekonomik meseleler alanıdır. Bundan ötürü çabamızı ve dövüşken-

liğimizi bu alanda toplamamız gerekiyor, çünkü tecrübeler, Afrika-Asya ülkelerinde olduğu gibi Güney Amerika ülkelerinde de, sömürgeciliğin bıraktığı artıkları temizleyen ve yeni-sömürgeciliğin bütün teşebbüslerini önleyen ekonomik zaferler kazanılmadığı takdirde, tek başına politik zaferin hiç bir şey ifade etmediğini göstermiştir.

Bundan ötürü, son yıllarda birçok Afrika-Asya ülkesinde ekonomik gelişmenin mutlaka aşmamız gereken çeşitli engellerle karşılaştığını kabul etmemiz gerekir. Bu engeller şunlardır: Belli bir takım ülkeleri Batı Metropollerine bağlamakta devam eden sömürgecilik ya da yarı-sömürgecilik ilişkileri; hâlâ iyice gelişmemiş sanayileşme çabaları; gelişmesi Batı'da görülen kalkınma hızının gerisinde kalan bir tarım; dünya ticaretinde ilkel madde ihracı bakımından izafi bir gerileme; gelişme halindeki ülkeler arasındaki mübadelelerde görülen gerileme; ticaret hadlerinde görülen ve kronik hale geldiği belli olan bir kötüye doğru gitme; uluslararası ödemeler dengesinde görülen ve gittikçe fazlalaşan güçlükler; her gün biraz daha tahammül edilmez hale gelen bir nüfus artışı; ve nihayet global milli gelirde olduğu gibi ortalama gelirde de görülen ve bütün bu güçlükleri özetleyen yetersiz bir kalkınma hızı.

Paniğe kapılmadan ve heyecanlanmadan ele almamız gereken meseleler işte bunlardır. Bu meseleler karşısında, günün birinde her şeyin düzeleceğini düşünmek ya da bugüne kadar beklediğimize göre yine bekleyelim demek de doğru olmaz. Bu meseleleri her ne bahasına

olursa olsun en yakın zamanda halletmemiz gerekiyor; çünkü ulusal kurtuluş hareketlerinin gecikmemesi, geriye dönmemesi ve durmadan ilerlemesi, büyük bir ölçüde, bu meselelerin mümkün olduğu kadar kısa zamanda halledilmesine bağlıdır.

Bu meselelerin halledilmesi için üç ayrı alanla ilgili tedbirlerin alınması gerektiğini sanıyoruz. Bu alanlar şunlardır: Uluslararası alan, bölgesel alan ve ulusal planın alanı.

ULUSLARARASI ALAN

Uluslararası alanda alınması gereken tedbirlerin bizim isteğimizi ve gücümüzü aştığı doğrudur. Bununla birlikte, Afrika-Asya ülkelerinin teşkil ettiği sağlam bir cephenin; hep birlikte harekete geçebilmenin ve yeni-sömürgeciliğin etkilerinden ve oyunlarından kurtulabilmiş ortak bir tutumun; uluslararası dayanışma ve işbirliği ilintilerini kuvvetlendirmek konusunda, öteki ülkelere olumlu bir etkide bulunabileceğinden şüphe edilemez.

A. ULUSLARARASI MÜBADELELER ALANINDA

Bizce, gayretlerimizi şu amaçlara teksif etmemiz gerekir:

1. Azgelişmiş ülkelerin ekonomileri ile sanayileşmiş ülkelerin ekonomileri arasındaki mübadele hadlerinin kötüye doğru gitmesinin önüne geçmek için bir çare bulmak. Bu kötüye gidişin, ulusal ekonomilerin ge-

lişmesinde gösterilen en övgü değer çabaları bile boşa çıkardığını unutmamak gerekir. Bu kötüye gidiş çeşitli ekonomik ve teknik nedenlerle açıklanabildiği gibi, kapitalist sanayiın kullandığı tekel fiyatları ile de açıklanabilir. En muhafazakâr ekonomik açıklamaların bile kabul ettiği bu sömürme şekli yukarda sözü geçen olayın temel nedenlerinden biridir. Bir tekelin etkisi ancak bir başka tekel tarafından ya da bir politik müdahale ile ortadan kaldırılabildiğine göre, *hiç olmazsa, sanayi tekellerinin etkilerini bir ilkel maddeler üreticileri tekeli ile karşılamaya, çoktan beri işlenen bir haksızlığı telâfi edecek bir uluslararası organizasyon kurmaya çalışalım.*

2. *İlkel ürünlerin ihracatını artırmak yollarını aramak.* Dış hasılatımızın en önemli kaynakları zengin kapitalist ülkelerde *gümrük tarifeleriyle*, niceliksel kısıtlamalarla ve sunî bir biçimde desteklenen bir tarım sektörünün rekabeti ile karşılaşmak zorunda kaldıkça, uluslararası işbirliğinden ya da mali yardımdan söz etmek gülünçtür. Bu konuda Amerika Birleşik Devletleri'nin ve Batı Avrupa'nın edinmiş olduğu stratejik yer, son yıllarda ilkel maddelerin ihracatında görülen izafî gerilemenin sorumluluğunun kime ait olduğunu açıkça göstermektedir.

3. Henüz yerine oturmamış sanayilerimizin mamul ya da yarı-mamul ürünlerinin ihracat piyasasını genişletmek. Burada söz konusu olan, sadece, çok ihtiyaç duyduğumuz ek döviz kaynakları değil, aynı zamanda rasyonel bir sanayi gelişmesi için gerekli olan özel bir vasıttır.

Gelişmenin, modern büyük üretimin avantajlarını gerçekleştirmeye yarayan yeterli bir piyasa gerektirdiği bilinmektedir.

Bu alanda, henüz yeni kurulmuş sanayilerden gelen sınıf ihracatı tercih etmemiz ve aramızdaki ilintileri pekiştirmemiz gereklidir. Ayrıca, *yeni bir uluslararası işbölümünün* bize yararlı olduğu gibi sanayileşmiş ülkelere de yararlı olacağı konusunda bu ülkeleri ikna etmemiz gerekmektedir. Biz artık, kenarda kıyıda kalmaya, şehrin ışıklarına bakıp şaşırmaya paydos demiş bulunuyoruz. Yaptığımız devrim, kaçınılmaz bir devrimdir, en az gelişmiş ve en basit sanayi kollarına takılıp kalarak alacağımız yolu daha da güçleştirmemizin anlamı yoktur.

4. Uluslararası topluluğu, *gelişmiş ülkelerdeki serbest mübadele ile gelişme halindeki ülkelerin himayeci politikasını* uzlaştırmak gerektiğini kabul ettirmek. Ekonomi bilginlerinin çoğu tarafından kabul edilmiş olan bu zorunluk (hiç olmazsa List'den beri) gerçeklere uygulanmayı beklemektedir. Bu düşüncelerimize karşı, bize belki de hayal peşinde koştığımız ve tekelci sermayenin tabiatı gereği saldırgan ve himayeci olduğu, bundan dolayı zamanı geçmiş olan bu ideale belbağlamanın hiç bir işe yaramayacağı söylenebilir. Doğrusu biz, bunun tersinin doğru olduğunu görmek istiyoruz ama fiillerle ve sonuçlarla ispat edilmelidir bu. Yoksa tatlı söylentilere ve sihirli sözlere kanmamak pek güç...

5. Afrika-Asya ülkeleri arasındaki mübadeleyi artırmak. Bu doğrudan doğruya bizimle ilgili bir şeydir.

Ticarî anlaşmaların çoğaltılması ve ekonomik ilişkilerin sıklaştırılması yoluyla bu amaca mutlaka varmamız gerekiyor. Bu konuyla ilgili bir araştırma merkezinin kurulması ve hizmetlerde olduğu gibi emtia ticaretinde de mevcut olan fiilî ve potansiyel imkânları araştırarak; Afrika-Asya ülkeleri piyasaları hakkında incelemeler yapacak bir yayın organının kurulması gereklidir. Bu çeşit yayın organları kapitalist ülkelerin ve sosyalist ülkelerin bir çoğunda vardır. Sosyalist ülkelerdeki araştırma merkezleri, uluslararası bağlantıların plânlanmasında büyük fayda sağlamaktadırlar. Hemen faydalı olacağı gibi, bizi sorumluluklarımızla da karşı karşıya getirecek olan bir yüksek teknik ve bilgi merkezi kurmak için elbirliğiyle çalışmalıyız.

B. MALÎ ALANDA

Bu alanda şunların yapılması zorunludur:

1. Sanayileşmiş ülkeleri, az gelişmiş ülkelere akan sermayelerin bizim gerçek ihtiyaçlarımıza hiç cevap vermediği hattâ 1961-1970 yılı için öngörülen on yıllık gelişmenin % 5 gibi düşük bir kalkınma hızı amacına bile yararlı olamadığı konusunda ikna etmek.

2. Uluslararası borçların azamî faiz haddini tesbit etmek. Sözgelimi, bu faizin, sosyalist ülkelerin aldığı faizden yani % 2,5'ten fazla olmamasını sağlamak. Enfrastrüktür yatırımlarımızın önemli bir yer tutması, ve bu yatırımların ulusal ekonominin dolaysız üretkenliği (productivité) üzerinde etki gösterebilmesi için uzun

bir zaman geçmesinin gerekliliği; sermaye bakımından yoksun olan ölkelerimizin ekonomik gelişmesi üzerinde, yüksek faiz hadlerinin engelleyici bir etki yapmasına yol açmaktadır.

3. Borç veren ölkeleri, çok kritik olan ve uzun yıllar süren bir geçiş dönemi içinde; faizlerle, amortismanlarla ve temettülerle ilgili transferlerin mutlaka hafifletilmesi gereken bir yük olduğu konusunda ikna etmek.

4. Malî yardımı, bu yardımı alan ölkenin politik ve ekonomik bağımsızlığı için tehlikeli olabilecek her çeşit şarttan kurtarmak.

Meselelerimizin çokluğuna ve önemine rağmen isteklerimizin alçakgönüllölölölölöl besbellidir. Buna rağmen, sözünü ettiğimiz meseleleri anlayan kaç ölkeler sayabilirsiniz? Geçen yıl Cenevre'de toplanan Uluslararası Ticaret ve Kalkınma Konferansında yorumlar yapanlar *dilencilikten ve utançtan* söz etmediler mi? Yirminci yüzyılın hasta adamı olmayı daha ne kadar süre kabul edeceğiz?

Ama yine de kötümser olmayalım. Belli bir takım Afrika-Asya ölkelerinin ekonomik alanda elde ettikleri zaferler, ekonomik gecikmemizi birkaç yılda kapamak konusunda duyduğumuz sarsılmaz inanç, dünyanın en zengin insan potansiyeline sahip oluşumuz, bizi sevindirmeli ve inancımızı bir kat daha pekiştirmelidir. Bundan başka, yeni bir uluslararası ahlâkın yavaş yavaş doğduğunu, daha belirli tedbirlerin teklif edilmeye başladığını görüyoruz. Bütün ağırlığımızı ilerlemenin bulunduğu yere koymak, dostlarımızı iyi tanımak ve ulusla-

rarası alanda düşmanlarımızı bir yana itmek doğrudan doğruya bize; biz Afrika-Asya halklarına düşmektedir.

C. BÖLGESEL ALANDA

Avrupa Ortak Pazarı ve Lâtin Amerika Ortak Pazarı gibi bloklarda görüldüğü biçimde, Afrika-Asya ülkelerinin bir ekonomik birlik kurmuş olduklarından söylemek henüz erken olduğu halde, Afrika ve Asya ülkelerinin arasında bölgesel blokların kurulması gerektiği düşüncesinin pek yavaş bir biçimde yayıldığına da esef etmek gerekir. Bundan daha esef verici olan durum, belli bir takım ülkeler Avrupa Ortak Pazarı karşısında ortak bir cephe teşkil edip birbirlerine yaklaşıırken, bazı Afrika ülkelerinin bu ekonomik birliğe girmeleri ve yine bazı Asya ülkelerinin de bu Birliğe katılmayı ciddi olarak düşünmeleridir.

Biz, ekonomik gelişmenin bölgesel bir temel üzerine oturtulmasının ve bazı ülkelerin bir araya gelmesiyle yeni bölgesel sanayilerin kurulmasının, geleceğin yolunu hazırlayacağına inanıyoruz. Bir ülkenin kendi imkânlarını aşan çabalar harcaması; ekonomik, coğrafi, kültürel ve politik zorunluklar gözönünde tutularak bir ülkeler grubunun birlikte çalışması halinde gerçekten yararlı olacaktır. Bu ülkeler, yapılacak işi, gerektiği gibi gerçekleştiren ekonomik kalkınmanın sağlayacağı avantajları eşit bir biçimde bölüşerek yürüteceklerdir.

Öte yandan, tekeller Avrupası ile anlaşma yaparak ne elde edebileceğimizi açıkça düşünelim. Sömürge ilintilerinin sürüp gitmesinden, kuvveti ile zayıfın arasın-

daki mübadelelerin serbest bırakılmasından, yani dengeleri iyice sağlanmamış olan ve bundan dolayı tam anlamıyla bağımsız etkin davranışlar gösteremeyen ekonomiler ile güçlü sanayi ve ticaret tekelleri üzerine dayanan birçok -devletli organizasyon arasındaki mübadelelerin serbest bırakılmasından ne gibi bir fayda umabiliriz? Batı Avrupa'nın büyük kapitalizmi ile yeni-sömürgeciliğin ağızına düşmek üzere olan Afrika'nın genç devletleri arasındaki bir işbirliğinden ne gibi bir sonuç elde edilebilir? Bazı tropikal ülkelere birkaç piyasa mı sağlanmış olacak? Böylece, kızdıkları zaman, onların hemen geri alabilecekleri birkaç imtiyaz ele geçirmiş olmayacak mıyız? Pek önemsiz bir yekûn tutan ve verileceği vâdedilmiş olan yardımın Batılı sanayi ağalarının gözü-önünde ve bu ülkelerde gerçek bir ulusal bağımsızlığa gerekli olan sanayi temellerini kurmaya ciddi bir biçimde faydalı olacağını mı sanıyorsunuz?

Bütün bunlar, daha şimdiden apaçık olan bir politik ve ekonomik peykleşmenin tehlikelerini kabul etmeye; üretim yapılarını bozmaya ve aslında birbirlerini tamamlamak ve tamlamak durumunda olan bölgelerin arasına uzlaşmazlık sokmaya değer mi?

Avrupa Ortak Pazarı anlaşmalarının, ortak üye olan ülkelere, doğmakta olan sanayilerini korumak imkânını tanıdığını; başka ekonomik sözleşmeler yapmak hakkını verdiğini biliyoruz. Ama bu anlaşmanın, üyelerin her istediklerini yapmalarına izin vereceğini sanmak çocukluktur.

Bu mesele Avrupa Ortak Pazarı ile yapılan ortak

üyelik uzlaşmalarının iyice incelenmesini gerektirdiği gibi, Afrika ülkelerini Batı Avrupa'ya bağlayan ilintilerin de derinden derine incelenmelerini gerektirir. Bu incelemeyi yapmak bize düşmektedir. Çünkü bizce, Afrika'nın birliğini ve bu kıtanın kurtuluşunu en fazla tehdit eden şey burada aranmalıdır.

Gerekli olan tamlaşmaları biz kendi aramızda yapmalıyız; dış dünyaya, ancak bölgesel gruplar halinde bir araya gelebilirsek, karşı durabiliriz. Yapı benzerliklerinin bu çeşit gruplaşmaları gereksiz kıldığı ve birbirini tamamlayacak yanların bu ülkelerde bulunmadığı söylenmesin bize. Çünkü asıl sözkonusu olan bu tamamlayıcı yanların yaratılmasıdır, yani çeşitlilik taşıyan bir gelişme ve kalkınmayı mümkün kılacak bir politikadır.

Afrika-Asya dünyasının, bölgesel bakımdan çeşitli ekonomik anlaşmalarla, gittikçe daha derine inen, sağlamlaşan ve genişleyen anlaşmalarla gelişip kalkınacağına inanıyoruz. Bu henüz gerçekleşmemiş bir şeydir ama gerçekleşeceğine dair bazı işaretler görülmeye başlamıştır.

Bizim yapacağımız bu gelişmeye yardımcı olmak, inceleme grupları kurmak ve tasarılar hazırlamaktır. Başlangıçta güçsüz gibi görünen bu çalışmalar zamanla sağlam gerçekler ve güçlü vasıtalar haline gelebilirler.

Ne var ki, bu konuda tehlikelerle karşı karşıya bulunduğumuzu unutmamak gerekir. *Bu tehlikeler gerçek gruplaşmanın yerine onun sahtesini kabul etmemiz, ekonomik birlik gümrük birliği ya da Ortak Pazar hakkında*

söylenen demagojik sözleri temel ilintilerin kendisi sanmamızdır. Dikkatli olmamız ve gerçeklerin yerine kelimeleri koymaya kalkışmamamız gerekiyor. Sonra, her adımda, yaptıklarımızın, kendi menfaatlerimize mi yoksa yabancı sermayeye mi yaradığını sormalıyız. Her adımda, ekonomik tamlama hareketimizin, ulusal kurtuluş hareketine yardım mı ettiğini yoksa yeni-sömürgeciliğin işine mi yaradığını sormalıyız. Bu sorulara cevap vermek için de, ekonomik, sosyal ve politik gerçeklerin inceden inceye araştırılmış ve ortaya çıkarılmış olması gerekir.

D. ULUSAL ALANDA

Bir ülkenin dış bağlantıları ile iç meselelerine karşı takındığı tavır arasında yakın bir ilinti olduğunu hepimiz biliriz. Uluslararası alanda ya da bölgesel gruplaşma konusunda elde ettiğimiz başarılar ve alabildiğimiz tedbirler ne kadar yerinde olursa olsun, ulusal kurtuluş hareketinin gerçek başarıya ulaşmasının Afrika-Asya ülkelerinin iç politik ve ekonomik gelişmesine bağlı olduğunu unutmamak gerekir.

Yazık ki, çeşitli Afrika-Asya ülkelerinin üzerine, sömürgeciliğin iğrenç gölgesi hâlâ düşmektedir. Kendi kendimizi memnun etmek için sömürgecilik artıkları diye adlandırdığınız şeyler; aslında, hâlâ bizim kanımızla beslenen ve kimi zaman apaçık kimi zaman da maskeli bir halde ortaya çıkan yeni-sömürgeciliktir.

Yabancı tekeller, birçok ülkenin ulusal ekonomisini hâlâ elinde tutmaktadır; bankalar, sigortalar, ithalât ti-

careti, toptan ve hattâ kimi zaman perakende satış, geniş plântasyonlar hâlâ yabancı sermayenin elindedir. Politik bağımsızlığını kesin olarak ele geçirmiş ülkelerde bile bu durumla karşılaşyoruz.

Bundan dolayı, yapmamız gereken en önemli işlerden biri, *her Afrika-Asya ülkesinde, çeşitli samayi kollara yatırılmış yabancı sermayenin bir envanterini çıkarmak; bu sermayeye millî gelirden ne kadarının düştüğünü ve ödeme dengesini bozan kâr transferlerinin ne miktarda olduğunu tesbit etmektir.* Yalnız şunu iyice belirtmek isteriz: Aslında sömürücü olmayan sermaye kötü bir şey değildir, hattâ iyi olduğu bile söylenebilir. Ne var ki, tecrübeler, sermayenin, çok sıkı bir kontrol altında tutulmadığı ve ulusal menfaatlere boyun eğmek zorunda bırakılmadığı zaman çok büyük kötülükler işlediğini göstermiştir. Bir ulusun ekonomik varlığına sızan yabancı sermaye, ulusal kurtuluş hareketinin en tehlikeli düşmanı haline gelebilir.

Yabancı sermayenin çoğu kere müttefiki olan bir başka düşman da gericilik ve özellikle gericiliğin yuvası demek olan feodal ya da yarı-feodal büyük toprak sahipleridir. Bunlarla mücadele etmemiz gerekmektedir. Bundan dolayı ciddî bir tarım reformunun; daha doğrusu eski büyük toprak mülkiyeti düzeninde yapılacak köklü bir değişikliğin, kalkınma için gerekli en önemli şartlardan biri olduğuna inanıyoruz. Bu hepimizin bildiği ve Birleşmiş Milletlerin yayınlarında sözü sık sık geçen bir gerçektir. Ama ne var ki, herkesin bildiği bu gerçek Afrika ve Asya'nın birçok ülkesinde hâlâ uygulanmış değildir.

Yabancı sermaye ve büyük toprak mülkiyeti konusunda aynı fikri kolayca kabul ettiğimiz halde, ulusal kurtuluş mücadelesinde burjuvazinin oynadığı rol hakkında fikir birliğine kolayca varacağımızı sanmıyorum. Mücadele, politik bağımsızlığın elde edilmesinden sonra, sosyal meselelerin halledilmesine ve üretim güçlerinin hızlandırılmasına geldiği zaman, burjuvazinin ne gibi bir rol oynayabileceği konusunda fikir birliğine varmamız daha da zordur. Sanayi devrimini, kapitalizm çerçevesi içinde gerçekleştirebilmiş olan bir Afrika-Asya ülkesinin bir başka örneğinin daha olmadığını ve bu başarının başka örneği olmayan şartlar içinde gerçekleşmiş olduğunu söylemek yeter sanırım. Bununla birlikte, bu başarıyı göstermiş olan Japonya'da ortalama millî gelir ne kadardır? Gittikçe daha fazla sayıda ülkenin kapitalist-olmayan kalkınma yolunu seçtiklerini görüyoruz. Bu yol, sosyalizmin yoludur ama bu sosyalizm başka örneklerden kopya edilerek gerçekleştirilmeye çalışılan bir sosyalizm değildir. Kapitalist-olmayan yolun temel özelliklerinden biri, ulusal ekonominin yöneticisi rolünü oynayan dinamik bir kamu sektörünün yaratılmış olmasıdır. Öteki sektörlerin ve başarılı bir gelişmenin temel şartı olan tarım sektörünün çalışma ve çabaları, kamu sektörüne bağlı olarak ve onunla işbirliği halinde yürütülür.

Bununla birlikte, kamu sektörü tek başına, gecikmemizi ilerleme, güçsüzlüğümüzü güç haline getirecek sihirli bir formül değildir. Bu sektörün, yüksek üretkenlik (productivité) gösteren, kırtasiyecilikten kurtulmuş, ulusal heyecan ve şevki harekete getirebilen; üretken ya-

tırımların yapılmasını sağlayacak yatırımları besleyen artık'ı gittikçe daha büyük ölçüde yaratabilen bir sektör olması gereklidir.

Yıllardan beri plan sözü ediliyor; Batı'da olduğu gibi Doğu'da da herkes planın, bugünkü modern hayatın bir zorunluğu olduğunu kabul ediyor. Rasyonel bir plan olmadan, yani belli niceliksel (kemmî) hedefler seçmeden ve bunların belli sürelerde gerçekleştirilmesi için gerekli vasıtaları belirlemeden, kalkınmanın hızlı ve sağlam bir biçimde yapılamayacağını artık herkes biliyor. Yalnız bununla, plana ve plan tekniğine karşı duyulan ve âdeta tapınışa benzeyen hayranlık arasında fark vardır. On yıllardan beri plan yapan sosyalist ülkelerde bile, plân tekniklerinin hâlâ mükemmel hale getirilmediğini ve bazı eksiklerin olduğunu biliyoruz. Bu duruma rağmen, büyük başarılar elde edilmiş olmasının nedeni, sosyal sistemin dinamik olmasında; ekonomik hayatı değişikliğe uğratan reformların gerçekleştirilmesinde; israfın ve avantacılığın kaldırılmış olmasında aramak gerekir.

Bundan dolayı, bir yandan planlama metod ve tekniklerimizi daha iyi hale getirirken, bir yandan da ekonomik gelişmemizin, yapabileceğimiz reformlara bağlı olduğunu ve bir kalkınma vasıtası olan planın ancak reformlar sayesinde gerçekten işler hale gelebileceğini unutmamalıyız.

MISIR'IN EKONOMİK BAĞIMSIZLIK YOLUNDA YAPTIĞI TECRÜBE

Her ülkenin kendine özgü (has) meseleleri olduğu

ve her ülkenin özel bir çerçeve içinde bulunduğu doğrudur. Ama bu, başkalarının yaptığı tecrübelerin bizim çalışmalarımıza ışık tutmasına, kaçınmamız gereken hataları göstermesine engel değildir.

Bundan ötürü, Mısır'ın bağımsızlık ve kurtuluş amacıyla yaptığı mücadele ve edindiği tecrübe ile ilgili bir takım özelliklerden, kısaca söz etmeyi yararlı bulduk.

Mısır, 1952 devriminden önce, tipik bir az gelişmiş ülkeydi. Yarı-sömürge durumunun sonucu olan ekonomisi, gelişmiş kapitalist ülkelere çok-yanlı ilintilerle bağlıydı. (Genel olarak Batı Avrupa'ya, özel olarak da İngiltere'ye). Pamuk üretiminin çok önemli bir yer kaplaması, Mısır'ı tek ürün yetiştiren (monoculture) bir ülke haline sokmuştu. Mısır'ın dış hâsılatının büyük bir kısmı, fiyatı istikrarlı olmayan ve sentetik maddelerin rekabetiyle olduğu gibi başka üreticilerin de rekabetiyle karşılaşan ve durumu tehlikeli hale giren bu ürüne bağlıydı. Millî gelirimizin hacmini belirleyen faktörler arasında dış ticaretimiz ölçüsüz bir yer tutuyordu ve **Batı Avrupa ülkelerinin kontrolü altındaydı**. Oysa bu Batı Avrupa ülkeleri aynı zamanda ulusal ekonomimizin kilit noktalarını yani bankaları, sigortaları, ticareti ve sanayii tutmuş olan sermayelerin sahipleriydiler. Bunların yanı sıra, ortalama gelirin dünyanın en düşük gelirlerinden biri olması, aşırı bir mülkiyet temerküzü (özellikle büyük toprak mülkiyeti), okur-yazar yüzdesinin düşüklüğü, çocuk ölümlerinin çok yüksek oluşu, köy ile şehir arasındaki büyük fark ve sömürgeciliğin sonucu olan başka bir takım özellikler, Mısır'ın sosyal ve ekonomik hayatının görünüşünü teşkil ediyorlardı.

1952 Mısır devrimi, ilk darbeyi gericiiliğın kalesi olan ve yabancılarla birlikte çalışan bir zümreye yani *Mısır otokrasisine* vurdu. Bunun ardından toprak mülkiyetinin tavanını tesbit eden ve mal sahibi ile ırgat arasındaki ilintileri belirleyen bir tarım reformu yapıldı.

Sosyal hayatın her cephesinde reformlar yapılmaya başlanmıştı. Ama bu çabalar, aradan çok geçmeden yabancı sermayenin direnmesi ile karşılaştı. Sömürgecilik çağının sonucu olan zayıf ekonomimizden cesaret alan ve ülkemizin içinde yuvalanmış olduklarını çok iyi bilen Batı devletleri, topraklarımızda uluslararası kapitalizmin arpalığı halinde olan Süveyş Kanalı Şirketini millileştirmek kararımızdan bizi caydırmak için, şantaj yapmaya ve ekonomik abluka kurmaya kalkıştılar. Oysa Süveyş kanalını millileştirmemiz, ulusların kurtuluşuna ve bağımsızlığına yakınlık duyan herkes tarafından alkışlandı.

Hem haksız hem de gaddarca olan şantajlar ve ekonomik ablukalar bir işe yaramayınca; bu sefer üç devlet karadan, havadan ve denizden yurdumuza saldırdılar. Bu üç devletten ikisinin eski sömürgeci devletler olduğunu hepimiz biliyoruz. Başkan Nasır'ın yönetiminde Mısır halkının gösterdiği yiğit direnme ve dünyanın dört bucağındaki özgürlük severlerin desteğiyle, üç saldırgan devletin emelleri boşa çıktı.

Yurdun ekonomik hayatının zayıf durumda bulunuşunun gerçek bir tehlike teşkil ettiğini kavrayan devrimciler, Batı devletlerinin ekonomik baskısını kaldırmak amacıyla çeşitli tedbirler almaya giriştiler. Gelişme, sa-

nayileşme ve üretici güçlerin arttırılması konusunda büyük çabalar harcandı. Mısır ekonomisinin *Mısırlılaştırılmasına* girişildi. Bu yapılırken yabancılara *hakları olan tazminat* da verildi. Ekonomik bağlantılar yeniden düzenlendi; ekonomik işbirliği ve ticarî mübadeleler sosyalist ülkelerle ve özellikle Sovyetler Birliği ile olduğu gibi dost Afrika-Asya ülkeleri ile de tesis edildi. Bu ilinti ve bağlantılar kurulurken eşitlik ilkesi ve iki tarafın da fayda sağlaması gözönünde tutuldu. Pamuk plân-tasyonu niteliği taşıyan «kıyıda» kalmış bir ülke olan ve Batı sanayiinin ya da ticaretinin müşterisi halinde bulunan Mısır'ın ulusal ekonomik bağımsızlığa doğru hızla ilerlediği görüldü.

Biz, çok eskiden beri yabancı sermayenin gerçek yüzünü gördük ve ne olduğunu öğrendik. Yabancı sermaye, kapitalist piyasanın kendisine yüklemiş olduğu görevi yerine getirmekten yani Mısır'ı az gelişmiş bir ülke halinde tutmaktan bir an vazgeçmemiştir. Yabancı sermaye, en kritik zamanda, ulusal ekonomimiz için hayatî bir önem taşıyan Assuan barajını finanse etmekten vazgeçti. Süveyş krizi sırasında, yabancı sermaye gerçek yüzünü göstererek ülkemizin ekonomik ve politik bütünlüğünü tehdit etmeğe başladı. Yabancı bankalar, Mısır fonları ile çalıştıkları halde, 1956-57 yılının pamuk mahsulünü finanse etmekten kaçındılar, ayrıca sağlam bir para politikası gütmek isteyen Mısır Hazinesi bonolarına ellerindeki fazla fonları yatırmaktan kaçındılar. Bu yabancı bankalar, ulusal menfaatlere hizmet etmemekle kalmıyorlar aynı zamanda dışardan aldıkları emirlere göre hareket ediyorlar; öteki yabancı kurumlar-

la birlikte gayri meşru bir şekilde sermaye transfer ediyorlar ve pamuk ihracatımızın sürümünü engellemeye çalışıyorlardı.

Ekonomimizin Mısırlılaştırılması ileri atılmış önemli bir adımdı ama çok geçmeden yeterli olmadığı görüldü. Yabancı sermaye ulusal kılıklara bürünerek ekonomimize sızmaya devam ediyor, özel sektör, ulusal kalkınmamızı tek başına yürütmek konusunda acz gösteriyor; çaba harcadığı halde, iyi bir hayat seviyesi arzulayan halkın bu arzusunun tatmin edemiyordu. Böylece ulusal devrim kapanmış ve sosyalist devrim başlamıştı.

1960 ile 1961 arasında peşpeşe yapılan millileştirmeler, malî, sınaî ve ticarî sektörlerin büyük bir kısmını halkın malı haline getirdi. Mısır, hem gerçekleştirilmesi hem de özellikleri bakımından eski ve aşılmış şemalara girmeyen bir sosyalizme doğru ilerliyordu.

1962 yılında Halk Kuvvetleri Kongresi, Sosyalizmin *Arap Ülkelerinde Ortaya Çıkan Şekli*ni belirleyen bir ulusal Yasayı oy birliği ile kabul etti. Burada, sözügeçen belirlemeyi ayrıntıları ile ele alıp açıklayacak değiliz. Yalnız bu sosyalizmin, ilerleme düşmanlarını pek sevindiren sulandırılmış ve yavan bir sosyalizm olmadığını söylemekle yetinelim. Sosyalizmimiz, kendi özel şartlarına ve içinde bulunduğumuz tarihî döneme uygun gerçek bir sosyalizmdir. Politik bakımdan bu sosyalizm, halk kuvvetlerinin yani işçiler, köylüler, askerler, aydınlar ve millî burjuvazinin ittifakına dayanan bir sosyalizmdir. Ekonomik bakımdan taşıdığı temel özellik de halkın üretim araçları üzerindeki egemenliğidir. Bu egemenlik, ekonominin en önemli sektörlerinin (ulaştırma,

maliye, sigortalar, önemli sanayiler, dış ticaret, v.b.) millîleştirilmesi yoluyla olduğu gibi; tarımın kooperatif temeli üzerinde reorganize edilmesiyle ya da özel sermayenin dikkatli bir kontrol altında tutularak (kendi alanında çalışmasına engel olunmadan hattâ bu çalışma teşvik edilerek) sömürme ve yabancılarla birlikte çalışma imkânından yoksun kılınması yoluyla gerçekleştirilmektedir.

Ekonomi politikamız, sosyal ve ekonomik hayatın her alanında ayrıntılı programlar ortaya koyan ve amacı her iki yılda millî geliri iki misline çıkarmak olan bir plânın gerekli olduğunu kabul etmektedir.

Mısır toprakları üzerinde kalkınma ve ilerlemenin her gün biraz daha başarıyla uygulandığını görüyoruz. Alinyamızın efendisi olan, kendi yolumuzu kendimiz seçen ve hem Arap olduğumuz hem de Afrika-Asya ülkelerine mensup bulunduğumuz için gurur duyan bizler, alınterimiz ve emeğimizle daha iyi ve güzel bir gelecek kuruyoruz.

Bu kitapta, 1965 Şubatında Cezayir'de toplanan Asya-Afrika Ülkeleri Ekonomik Semineri'ne sunulan üç incelemeyi okuyacaksınız. Kitaba adını veron incelemeden sonra, Sovyet Delegasyonu Başkanı Solodovnikov'un «Afrika-Asya Ülkelerinin Ekonomik Gecikmesini Ortadan Kaldırmak İçin Gerekli İç Ve Dış Şartlar» konulu incelemesini ve Mısır Delegasyonu'nun «Ulusal Kurtuluş Hareketinde Yeni Bir Aşamaya Doğru» başlıklı raporunu bulacaksınız. Ayrıca, Doğan Avcıoğlu, bu kitap için yazdığı Önsöz'da, günümüzün en aktüel meselelerinden birini, Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki ekonomik işbirliğinin geliştirilmesinin ekonomik kalkınmamız ve bağımsızlığımız bakımından önemini açıklıyor.

KAPAK: A. YERES

5 lira